

Менджул М.В., Навроцький В.В.

**«Кампанії адвокати як
інструмент демократичних перетворень»**

Ужгород – 2011

УДК
ББК

Навроцький В.В., Менджул М.В. Кампанія адвокати як інструмент демократичних перетворень / В.В. Навроцький, М.В. Менджул. – Ужгород: „Видавництво Олександри Гаркуші”, 2011. – с.

У посібнику висвітлюються поняття, значення та основні етапи кампанії адвокати, розглядаються інструменти та методи адвокати, в тому числі лобювання, надаються зразки необхідних документів (інформаційного запиту, звернення, адміністративного позову). Видання буде корисним для громадських активістів, ініціативних груп, громадських та інших організацій, які мають намір впливати на запровадження реформ шляхом проведення кампаній громадського представництва.

B | S | T The Black Sea Trust
for Regional Cooperation

A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Публікація цього видання стала можливою завдяки підтримці Фонду Регіональної Співпраці Чорного моря “Black Sea Trust”, створеного Німецьким Фондом Маршала США. Зміст видання є відповідальністю Карпатського агентства прав людини „Вестед” і не обов’язково представляє точку зору Фонду Регіональної Співпраці Чорного моря “Black Sea Trust”.

ISBN

Навроцький В.В., Менджул М.В.,
КАПЛ „ВЕСТЕД”
„Видавництво Олександри Гаркуші”, 2011

Зміст

Вступ

1. Роль кампаній адвокати у демократичних перетвореннях.
 - 1.1. Адвокати: поняття та значення.
 - 1.2. Нормативно-правова основа здійснення адвокати.
 - 1.3. Система органів державної влади та місцевого самоврядування.

2. Планування кампанії адвокати.
 - 2.1. Основні етапи кампанії адвокати.
 - 2.2. Встановлення та аналіз проблеми.
 - 2.3. Визначення мети та завдань кампанії адвокати.
 - 2.4. Визначення цільової групи та потенційних партнерів.
 - 2.5. Аналіз необхідних ресурсів та підготовка робочого плану.

3. Методи та інструменти кампанії адвокати.
 - 3.1. Правові механізми.
 - 3.2. Інформаційні кампанії та організація масових заходів.
 - 3.3. Роль лобіювання у впровадженні змін.

4. Моніторинг та оцінка кампанії адвокати.

Додатки

Список літератури

Вступ

Утвердження громадянського суспільства та демократії в нашій державі тісно пов'язано з громадською активністю, контролем громадян за діяльністю органів державної влади і місцевого самоврядування, а також їх можливістю впливати на прийняття важливих для громади рішень.

Важливим інструментом демократичних перетворень є кампанії адвокати, які все частіше використовують громадські організації, місцеві активісти, журналісти. Водночас залишається потреба у літературі, яка б містила не тільки теоретичний аналіз проблем кампаній адвокати, а і методичні поради по їх здійсненню.

У посібнику висвітлюються поняття, значення, нормативно-правова основа та основні етапи кампанії адвокати, розглядається система органів державної влади та місцевого самоврядування, аналізуються інструменти та методи адвокати, в тому числі інформаційні кампанії, подання офіційних запитів, організація масових заходів та лобіювання, а також порядок проведення моніторингу, оцінки кампаній адвокати, надаються зразки необхідних документів (інформаційного запиту, звернення, адміністративного позову).

При підготовці даного посібника автори використали вже наявні розробки з питань проведення громадського контролю, залучення громадськості до прийняття рішень на місцевому рівні та лобіювання.

Видання буде корисним для громадських активістів, ініціативних груп, громадських та інших організацій, які мають намір впливати на запровадження реформ шляхом проведення кампаній громадського представництва.

1. Роль кампаній адвокати у демократичних перетвореннях.

1.1. Адвокати: поняття та значення.

Утвердження громадянського суспільства та демократії в нашій державі тісно пов'язано з громадською активністю, контролем громадян за діяльністю органів державної влади і місцевого самоврядування, а також їх можливістю впливати на прийняття важливих для громади рішень.

По телебаченню, радіо, в пресі часто зустрічаються такі поняття як „адвокати”, „адвокація”, „кампанії адвокати”. Проте, мало громадян в Україні розуміють їх зміст та значення.

Термін „адвокати” походить від англійського слова „advocacy”, яке в перекладі означає „представництво інтересів”. В літературі можна зустріти такі визначення:

1) *Адвокати* - це процес, в якому індивіди та організації досягають впливу на прийняття владних рішень.

2) *Адвокати* - це організовані дії, спрямовані на здійснення впливу на певних осіб та/чи організації, що приймають рішення, або на політиків, щоб змінити певну ситуацію на краще.

3) *Адвокати* - це діяльність по захисту прав та інтересів громадян шляхом їх участі в процесі прийняття рішень, які спрямовані на зміни та інші.¹

В Україні окремі науковці та практики пропонують свій термін для поняття адвокати – „громадянське представництво”. Громадська організація Творчий центр ТЦК (Київ) пропонує таке визначення:

Громадянське представництво — організовані зусилля, спрямовані на системні й незворотні зміни в довколишньому середовищі; захист і представництво інтересів іншого.²

Кампанії адвокати можуть здійснювати громадяни, їх ініціативні групи (двоє та більше осіб), громадські (професійні спілки, молодіжні та дитячі організації, організації роботодавців, творчі спілки тощо) благодійні та інші організації, засоби масової інформації (як окремі журналісти, так і телевізійні канали, друковані, електронні видання та інші). Проте успішною кампанія адвокати є тоді, коли вказані суб'єкти діють спільно, в коаліції.

Кампанія адвокати на прикладі:

Біля жилого району йде забудова парку. В даному випадку мешканці та інші небайдужі можуть провести кампанію адвокати, що включатиме:

1) Визначення проблеми особами, які її усвідомлюють, але не можуть самотійно вирішити (в нашому випадку – зупинення вирубування дерев у парку та його забудови).

2) Визначення органу чи посадової особи, від яких залежить вирішення цієї проблеми (виконавчий комітет місцевої ради, управління архітектури та містобудування, природоохоронна прокуратура).

¹ Ефективні антикорупційні інструменти – громадський моніторинг та кампанії адвокати: матеріали тренінгу / Менеджмент Системс Інтернешнл. - 2008, - С. 46.

² Адвокати: практичний посібник / Упорядк. Ганна Кіященко. - К., 2009. - С. 7.

3) Визначення способів та методів, впливу на осіб, які приймають рішення (*письмові колективні звернення, проведення громадських слухань, прес-конференції, акції протесту*).

За допомогою кампанії адвокати в процес прийняття рішення, важливого для громади, активно залучаються представники громадськості. *Наприклад, до заходів по збереженню парку можуть бути залучені мешканці жилого району, їх близькі та знайомі, представники екологічних громадських організацій, а також журналісти, екологи, посадові особи органів влади і т.п.*

Адвокати привертає увагу громадськості до важливих проблем і дозволяє надати рекомендації відповідальним особам для прийняття ними вірного рішення.

Адвокати є стратегією, що використовується неприбутковими організаціями, місцевими активістами, може включати декілька короткострокових видів діяльності, які призводять до довгострокових та стійких змін. *Наприклад, щоб зупинити забудову парку, можна направити індивідуальні та колективні запити, скарги до місцевих органів влади, прокуратури, проведення громадських слухань, прес-конференції. Кінцевим результатом даних дій буде збереження парку.*

Адвокати передбачає різноманітні методи впливу на процес прийняття рішення, зокрема: лобювання на рівні законодавчої та виконавчої влади, роботу із ЗМІ, проведення масових акцій, звернення до уповноважених органів та ін.

Адвокати передбачає активну взаємодію з різними організаціями, громадянами та максимально публічне обговорення питань. В залежності від масштабу та важливості проблеми вона може бути вирішена **на місцевому (район, місто, область), національному чи міжнародному рівнях**. При цьому необхідно враховувати ресурси організації, а також територію, на яку у відповідності із законодавством може поширюватися її діяльність. Слід відзначити, що в законопроекті про громадські організації, який знаходиться на розгляді у Верховній Раді України, пропонується скасувати територіальне обмеження дії громадських організацій.

У кампаній адвокати існують характерні особливості:

- процес адвокати зачіпає різні верстви населення шляхом аналізу, розробки стратегій та прийняття рішення з метою захисту їх прав (*наприклад, права на безпечне навколишнє середовище*);
- під час адвокати громадяни навчаються впливати на певні зміни та прийняття важливих політичних, економічних та соціальних рішень.
- постійне обговорення та аналіз проблеми допомагає державним органам здійснювати дії по зміні ситуації, виходячи з довгострокового бачення позитивних перспектив;
- створюються спільні ініціативи громадян, груп, організацій, що ведуть до змін;
- під час адвокати відбувається комплексний та різносторонній вплив на процес прийняття важливих для життя суспільства рішень.

Таким чином, під час адвокати відбувається поєднання різних форм та способів впливу на політику державних органів та організацій, активне залучення громадськості, а максимальна публічність та прозорість процесу забезпечує ефективність та успішність адвокати.

Пам'ятка для тих, хто проводить кампанію адвокати:

- 1) Кампанія адвокати може включати різні форми, методи впливу на зміну ситуації.
- 2) Кампанія по представництву та захисту інтересів може тривати від 1 дня до декількох років.
- 3) До кампанії адвокати варто залучати осіб, чії права та інтереси Ви представляєте. Дані особи повинні бути поінформовані про всі заходи.
- 4) Кампанія адвокати повинна бути спланованою (чітка ідентифікація проблеми, встановлення „мішеней”, конкретні заходи, оцінка кампанії і т.п.).
- 5) Кампанія адвокати повинна бути публічною та широко висвітлюватися ЗМІ.
- 6) Успішність кампанії адвокати може залежати від партнерства та коаліції з іншими організаціями.

1.2. Нормативно-правова основа здійснення адвокати.

Для можливості здійснення кампаній адвокати необхідна наявність відповідної нормативно-правової основи.

Проведений аналіз чинного законодавства показав, що наразі в Україні відсутній закон чи підзаконний нормативно-правовий акт, який би чітко визначив, що таке „адвокати”, „кампанія адвокати” і як вона здійснюється. Проте, можливо така детальна конкретизація і не потрібна.

Водночас в чинному законодавстві є ряд нормативно-правових положень, які визначають основні права громадян та їх об'єднань, і таким чином становлять базу для проведення кампаній адвокати. Зокрема:

1. Норми Конституції України:

1.1 Стаття 3 (*Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.*).

1.2 Стаття 32 (*Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею*).

1.3 Стаття 34 (*Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір*).

1.4 Стаття 36 (*Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення*

політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей).

1.5 Стаття 38 (Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування).

1.6 Стаття 39 (Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування).

1.7 Стаття 40 (Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк).

1.8 Стаття 55 (Права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна) та ін.

2. Стаття 19 (Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення. Це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами та незалежно від державних кордонів) та ст. 20 (Кожна людина має право на свободу мирних зборів та асоціацій) **Загальної декларації прав людини (1948 р.)**.

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.), ратифікований Верховною радою УРСР в 1976 році, у статті 19 пункті 2 вказує, що «кожна людина має право на вільне вираження свого погляду; це право включає свободу шукати, діставати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір». Не менш важливими є права гарантовані у ст. 21 (право на мирні збори) та ст. 22 (право на свободу асоціації з іншими, включаючи право створювати профспілки і вступати до них для захисту своїх інтересів) **Міжнародного пакту про громадянські і політичні права**.

4. **Рішення Конституційного Суду України** у справі щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання від 19 квітня 2001 № 4-рп/2001.

5. **Закон України «Про інформацію»**, зокрема:

5.1 Стаття 9 (Всі громадяни України, юридичні особи і державні органи мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій).

5.2 Стаття 10, яка встановлює гарантії права на інформацію.

5.3 Стаття 31 гарантує громадянам доступ до інформації про них.

5.4 Стаття 32 надає право громадянам, організаціям і об'єднанням громадян подавати запит відповідному органу законодавчої, виконавчої та судової влади, його посадовим особам щодо доступу до офіційних документів і запит щодо надання письмової або усної інформації (інформаційний запит).

5.5 Стаття 33 встановлює, що *термін вивчення запиту на предмет можливості його задоволення не повинен перевищувати десяти календарних днів, а задоволення запиту здійснюється протягом місяця, якщо інше не передбачено законом.*

5.6 Стаття 35 надає право оскаржити відмову і відстрочку задоволення запиту щодо доступу до офіційних документів.

6. Закон України «Про звернення громадян»:

6.1 Стаття 1 встановлює, що *громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення.*

6.2 Стаття 3 визначає, що *під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги.*

6.3 Стаття 5 містить вимоги до звернення та інші.

Безперечно, це не вичерпний перелік, його можна доповнювати і доповнювати Варто відзначити важливе місце в системі нормативно-правових актів, що створюють правове підґрунтя для кампаній адвокати, акти, які регламентують порядок створення та діяльність різних інституцій громадянського суспільства, в тому числі громадські (професійні спілки, молодіжні та дитячі організації, організації роботодавців, творчі спілки тощо) благодійні та інші організації, засоби масової інформації (як окремі журналісти, так і телевізійні канали, друковані, електронні видання та інші), зокрема: ст. 314 та глава 7 Цивільного кодексу України від 1 січня 2004 р., Закони України „Про об'єднання громадян” від 16 червня 1992 р., „Про молодіжні та дитячі громадські організації” від 1 грудня 1998 р.¹, „Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності” від 15 вересня 1999 р.², „Про професійних творчих працівників та творчі спілки” від 7 жовтня 1997 р.³, „Про благодійництво та благодійні організації” від 16 вересня 1997 р., „Про Товариство Червоного Хреста України” від 28 листопада 2002 р.⁴, „Про захист прав споживачів” від 12 травня 1991 р. (розділ III визначає громадські організації споживачів)⁵, Постанови КМУ „Про затвердження Положення про порядок легалізації об'єднань громадян” від 26 лютого 1993 р. № 140⁶, „Про порядок справляння і розміри збору за реєстрацію об'єднань громадян” від 26 лютого 1993 р. № 143⁷, „Про порядок реєстрації символіки об'єднань громадян” від 26 лютого 1993 р. № 144⁸, наказ

¹ Про молодіжні та дитячі громадські організації : Закон України № 281-XIV від 1 грудня 1998 // Відомості Верховної Ради України – 1999.- № 1. - Ст. 2.

² Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України № 1045-XIV від 15 вересня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України – 1999.- № 45. - Ст. 397.

³ Про професійних творчих працівників та творчі спілки : Закон України № 554/97-ВР від 7 жовтня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України – 1997.- № 52. - Ст. 312.

⁴ Про Товариство Червоного Хреста України : Закон України № 330-IV від 28 листопада 2002 р. // Відомості Верховної Ради України – 2003. - № 5. - Ст. 47.

⁵ Про захист прав споживачів : Закон України № 1023-XII від 12 травня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України – 1991. - № 30. – Ст. 379.

⁶ Про затвердження Положення про порядок легалізації об'єднань громадян: Постанова Кабінету Міністрів України № 140 від 26 лютого 1993 р. // Зібрання постанов Уряду України. – 1993.- № 7.- Ст. 144.

⁷ Про порядок справляння і розміри збору за реєстрацію об'єднань громадян: Постанова Кабінету Міністрів України № 143 від 26 лютого 1993 р. // Зібрання постанов Уряду України. – 1993.- № 7.- Ст. 147.

⁸ Про порядок реєстрації символіки об'єднань громадян: Постанова Кабінету Міністрів України № 144 від 26 лютого 1993 р. // Зібрання постанов Уряду України. – 1993.- № 7.- Ст. 148.

Міністерства юстиції України „Про затвердження Положення про Єдиний реєстр громадських формувань” від 19 грудня 2008 р. № 2226/5¹ та ін.

Так, наприклад, при здійсненні кампанії адвокати громадські організації використовують права, надані їм ст. 20 Закону України «Про об'єднання громадян», зокрема наступні:

- виступати учасником цивільно-правових відносин, набувати майнові і немайнові права;
- представляти і захищати свої законні інтереси та законні інтереси своїх членів (учасників) у державних та громадських органах;
- брати участь у політичній діяльності, проводити масові заходи (збори, мітинги, демонстрації тощо);
- ідейно, організаційно та матеріально підтримувати інші об'єднання громадян, надавати допомогу в їх створенні;
- створювати установи та організації;
- одержувати від органів державної влади і управління та органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для реалізації своїх цілей і завдань;
- вносити пропозиції до органів влади і управління;
- брати участь у здійсненні державної регуляторної політики відповідно до Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності";
- розповсюджувати інформацію і пропагувати свої ідеї та цілі;
- засновувати засоби масової інформації;
- проводити моніторинг з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та інші.

Всі нормативно-правові акти публікуються в **офіційних друкованих виданнях**, зокрема:

- „Офіційний вісник України”;
- „Відомості Верховної Ради України”;
- „Урядовий кур'єр ”;
- „Президентський вісник”.

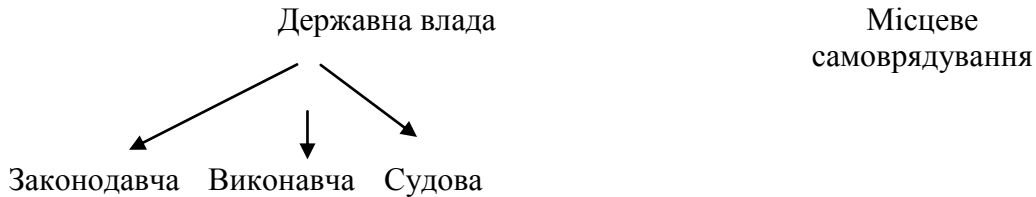
Крім того, можна скористатися електронною базою законодавства вільного доступу на сайті Верховної Ради України: www.rada.gov.ua.

1.3. Система органів державної влади та місцевого самоврядування

Метою кампаній адвокати є представництво інтересів заради змін. Оскільки запровадження змін залежить від прийняття рішень відповідними органами влади, то варто розглянути **систему влади в Україні та порядок прийняття рішень**.

¹ Про затвердження Положення про Єдиний реєстр громадських формувань: Наказ Міністерства юстиції України від 19 грудня 2008 року № 2226/5. // Офіційний вісник України - 2008. - № 99. - Ст. 3279.

Відповідно до ст. 6. та ст. 7 Конституції в Україні державна влада здійснюється на засадах її поділу на **законодавчу, виконавчу та судову, а також визнається і гарантується місцеве самоврядування**. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України.

Єдиним органом законодавчої влади є Верховна Рада України (далі ВРУ). Відповідно до ст. 76 Конституції ВРУ складається з чотириста п'ятдесяти народних депутатів України, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років. В даний час народні депутати ВРУ були обрані за пропорційною системою (виборчими списками політичних партій і виборчих блоків політичних партій).

Верховна Рада України обирає із свого складу Голову, Першого заступника і заступника Голови ВРУ та відкликає їх з цих посад.

Голова Верховної Ради України:

- 1) веде засідання ВРУ;
- 2) організовує роботу ВРУ, координує діяльність її органів;
- 3) підписує акти, прийняті ВРУ;
- 4) представляє ВРУ у зносинах з іншими органами державної влади України та органами влади інших держав;
- 5) організовує роботу апарату ВРУ.

Верховна Рада України працює сесійно. Засідання ВРУ проводяться відкрито. Закрите засідання проводиться за рішенням більшості від конституційного складу Верховної Ради України.

Рішення Верховної Ради України приймаються виключно на її пленарних засіданнях шляхом голосування.

Голосування на засіданнях Верховної Ради України здійснюється народним депутатом України особисто.

До повноважень Верховної Ради України належить:

- 1) внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII Конституції;
- 2) прийняття законів;
- 3) затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього, контроль за виконанням Державного бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання;
- 4) визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики;
- 5) затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля;

6) оголошення за поданням Президента України стану війни і укладення миру, схвалення рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України;

7) призначення за поданням Президента України Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України, призначення за поданням Прем'єр-міністра України інших членів Кабінету Міністрів України, Голови Антимонопольного комітету України, Голови Державного комітету телебачення та радіомовлення України, Голови Фонду державного майна України, звільнення зазначених осіб з посад, вирішення питання про відставку Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України;

8) призначення на посаду та звільнення з посади за поданням Президента України Голови Служби безпеки України;

9) здійснення контролю за діяльністю Кабінету Міністрів України відповідно до Конституції та закону;

10) призначення на посади та звільнення з посад Голови та інших членів Рахункової палати;

11) призначення на посаду та звільнення з посади Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; заслуховування його щорічних доповідей про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні;

12) призначення на посади та звільнення з посад третини складу Конституційного Суду України;

13) обрання суддів безстроково;

14) дострокове припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим за наявності висновку Конституційного Суду України про порушення нею Конституції України або законів України; призначення позачергових виборів до Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

15) утворення і ліквідація районів, встановлення і зміна меж районів і міст, віднесення населених пунктів до категорії міст, найменування і перейменування населених пунктів і районів;

16) призначення чергових та позачергових виборів до органів місцевого самоврядування;

Верховна Рада України здійснює також інші повноваження, які відповідно до Конституції України віднесені до її відання.

Одне з найважливіших повноважень Верховної Ради України є прийняття законів. Відповідно до ст. 92 Конституції України виключно законами визначаються:

1) права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина;

2) громадянство, правосуб'єктність громадян, статус іноземців та осіб без громадянства;

3) права корінних народів і національних меншин;

4) порядок застосування мов;

5) засади використання природних ресурсів, виключної (морської) економічної зони, континентального шельфу, освоєння космічного простору, організації та експлуатації енергосистем, транспорту і зв'язку;

6) основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення; засади регулювання праці і зайнятості, шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства, батьківства; виховання, освіти, культури і охорони здоров'я; екологічної безпеки;

7) правовий режим власності;

8) правові засади і гарантії підприємництва; правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання;

9) засади утворення і діяльності політичних партій, інших об'єднань громадян, засобів масової інформації;

10) територіальний устрій України;

11) засади місцевого самоврядування;

12) організація і порядок проведення виборів і референдумів тощо.

Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить Президентові України, народним депутатам України та Кабінету Міністрів України.

Після розгляду (як правило, три читання) та прийняття закону, він підписується Головою Верховної Ради України і невідкладно направляється Президентові України.

Президент України протягом п'ятнадцяти днів після отримання закону підписує його, беручи до виконання, та офіційно оприлюднює його або повертає закон зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України для повторного розгляду.

У разі якщо Президент України протягом встановленого строку не повернув закон для повторного розгляду, закон вважається схваленим Президентом України і має бути підписаний та офіційно оприлюднений.

Якщо під час повторного розгляду закон буде знову прийнятий Верховною Радою України не менш як двома третинами від її конституційного складу, Президент України зобов'язаний його підписати та офіційно оприлюднити протягом десяти днів. У разі якщо Президент України не підписав такий закон, він невідкладно офіційно оприлюднюється Головою Верховної Ради України і опубліковується за його підписом.

Закон набирає чинності через десять днів з дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його опублікування.

Президент України є главою держави, виступає від її імені, а також є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

Президент України обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років.

Відповідно до ст. 106 Конституції Президент України:

1) забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави;

2) звертається з посланнями до народу та із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України;

3) представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України;

4) припиняє повноваження Верховної Ради України у випадках, передбачених Конституцією;

5) вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до статті 83 Конституції України, подання про призначення Верховною Радою України Прем'єр-міністра України в строк не пізніше ніж на п'ятнадцятий день після одержання такої пропозиції;

6) вносить до Верховної Ради України подання про призначення Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України;

7) призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Генерального прокурора України;

8) призначає на посади та звільняє з посад половину складу Ради Національного банку України;

9) вносить до Верховної Ради України подання про призначення на посаду та звільнення з посади Голови Служби безпеки України;

10) зупиняє дію актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності цій Конституції з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності;

11) скасовує акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

12) є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави;

13) приймає відповідно до закону рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України;

14) приймає у разі необхідності рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошує у разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації - з наступним затвердженням цих рішень Верховною Радою України;

15) призначає на посади та звільняє з посад третину складу Конституційного Суду України;

16) утворює суди у визначеному законом порядку;

17) має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів (крім законів про внесення змін до Конституції України) з наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України;

18) здійснює інші повноваження, визначені Конституцією України.

Президент України на основі та на виконання Конституції і законів України видає **укази і розпорядження**, які є обов'язковими до виконання на території України.

Виконавча влада

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади.

Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний ВРУ у межах, передбачених Конституцією.

До складу Кабінету Міністрів України входять Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри, міністри. Прем'єр-міністр України призначається ВРУ за поданням Президента України.

Відповідно до ст. 116 Конституції Кабінет Міністрів України:

1) забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента України;

2) вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина;

3) забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики; політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування;

4) розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України;

5) забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності; здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону;

6) розробляє проект закону про Державний бюджет України і забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, подає Верховній Раді України звіт про його виконання;

7) здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю;

8) спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади;

9) утворює, реорганізовує та ліквідує відповідно до закону міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, діючи в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади;

10) здійснює інші повноваження, визначені Конституцією та законами України.

Кабінет Міністрів України в межах своєї компетенції **видає постанови і розпорядження**, які є обов'язковими до виконання. Акти Кабінету Міністрів України підписує Прем'єр-міністр України.

Нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади підлягають реєстрації в порядку, встановленому законом.

Виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації.

Склад місцевих державних адміністрацій формують голови місцевих державних адміністрацій.

Голови місцевих державних адміністрацій призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України.

Голови місцевих державних адміністрацій при здійсненні своїх повноважень відповідальні перед Президентом України і Кабінетом Міністрів України, підзвітні та підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня.

Місцеві державні адміністрації підзвітні і підконтрольні радам у частині повноважень, делегованих їм відповідними районними чи обласними радами.

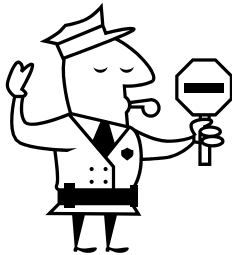
Рішення голів місцевих державних адміністрацій, що суперечать Конституції та законам України, іншим актам законодавства України, можуть бути відповідно до закону скасовані Президентом України або головою місцевої державної адміністрації вищого рівня.

Обласна чи районна рада може висловити недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації, на підставі чого Президент України приймає рішення і дає

обґрунтовану відповідь. Якщо недовіру голові районної чи обласної державної адміністрації висловили дві третини депутатів від складу відповідної ради, Президент України приймає рішення про відставку голови місцевої державної адміністрації.

Місцеві державні адміністрації на відповідній території забезпечують:

- 1) виконання Конституції та законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади;
- 2) законність і правопорядок; додержання прав і свобод громадян;
- 3) виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин - також програм їх національно-культурного розвитку;
- 4) підготовку та виконання відповідних обласних і районних бюджетів;
- 5) звіт про виконання відповідних бюджетів та програм;
- 6) взаємодію з органами місцевого самоврядування;
- 7) реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень.

Варто зазначити, які органи відносяться до **правоохоронних**:

- органи прокуратури (Закон України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р.),
- міліція (Закон України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р.),
- служба безпеки (Закон України «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 р.),
- Військова служба правопорядку у Збройних Силах України (Закон України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» від 7 березня 2002 р.),
- митні органи (Митний кодекс України від 11 липня 2002 р.),
- органи охорони державного кордону (Закон України «Про Державну прикордонну службу України» від 3 квітня 2003 р.),
- органи державної податкової служби (Закон України «Про державну податкову службу в Україні» від 4 грудня 1990 р.),
- органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори (Кримінально-Виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 р.),
- органи державної контрольно-ревізійної служби (Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» від 26 січня 1993 р.),
- рибоохорона, державна лісова охорона та інші органи, які здійснюють правоохоронні функції.

Судова влада

Відповідно до ст. 124 Конституції **правосуддя в Україні здійснюється виключно судами**. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.

Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі.

Судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції.

Відповідно до ст. 125 Конституції України діють апеляційні та місцеві суди, а найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України. Вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі суди.

Водночас, відповідно до ч. 2 ст. 17 та ч. 2 ст. 31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» **систему судів загальної юрисдикції складають:**

- 1) місцеві суди (*наприклад, місцевими загальними судами Закарпатської області є: Мукачівський та Ужгородський міськрайонні суди, Берегівський, Велико-Березнянський, Виноградівський, Волівецький, Іршавський, Міжгірський, Перечинський, Рахівський, Свалявський, Тячівський, Хустський районні суди*);
- 2) апеляційні суди (*наприклад, Апеляційний суд Закарпатської області, Львівський апеляційний господарський суд та Львівський апеляційний адміністративний суд*);
- 3) вищі спеціалізовані суди (*Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищий господарський суд України, Вищий адміністративний суд України*);
- 4) Верховний Суд України.

Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні, та вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції та законів України.

Відповідно до ст. 150 Конституції до повноважень Конституційного Суду України належить:

- 1) вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність):
 - законів та інших правових актів Верховної Ради України;
 - актів Президента України;
 - актів Кабінету Міністрів України;
 - правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Ці питання розглядаються за зверненнями: Президента України; не менш як сорока п'яти народних депутатів України; Верховного Суду України; Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

2) офіційне тлумачення Конституції України та законів України.

3) дача висновків про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість.

4) подання висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.

Місцеве самоврядування є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, **як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи.**

Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради. Питання організації управління районами в містах належить до компетенції міських рад.

До складу сільської, селищної, міської, районної, обласної ради входять депутати, які обираються жителями села, селища, міста, району, області на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років.

Територіальні громади на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування обирають строком на чотири роки **відповідно сільського, селищного та міського голову**, який очолює виконавчий орган ради та головує на її засіданнях.

Територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції.

Обласні та районні ради затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних областей і районів та контролюють їх виконання; затверджують районні і обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм, та контролюють їх виконання; вирішують інші питання, віднесені законом до їхньої компетенції.

Органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади. Держава фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України або шляхом віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку окремих загальнодержавних податків, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності.

Органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом, **приймають рішення**, які є обов'язковими до виконання на відповідній території. Рішення органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України зупиняються у встановленому законом порядку з одночасним зверненням до суду.

Більш детально повноваження (власні та делеговані), порядок роботи та прийняття рішення органів місцевого самоврядування врегулював *Закон України „Про місцеве самоврядування в Україні” від 21 травня 1997 р.*

Сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші **органи самоорганізації населення** і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна. Правовий статус, порядок організації та діяльності органів самоорганізації населення регламентує *Закон України „Про органи самоорганізації населення” від 11 липня 2001 р.*

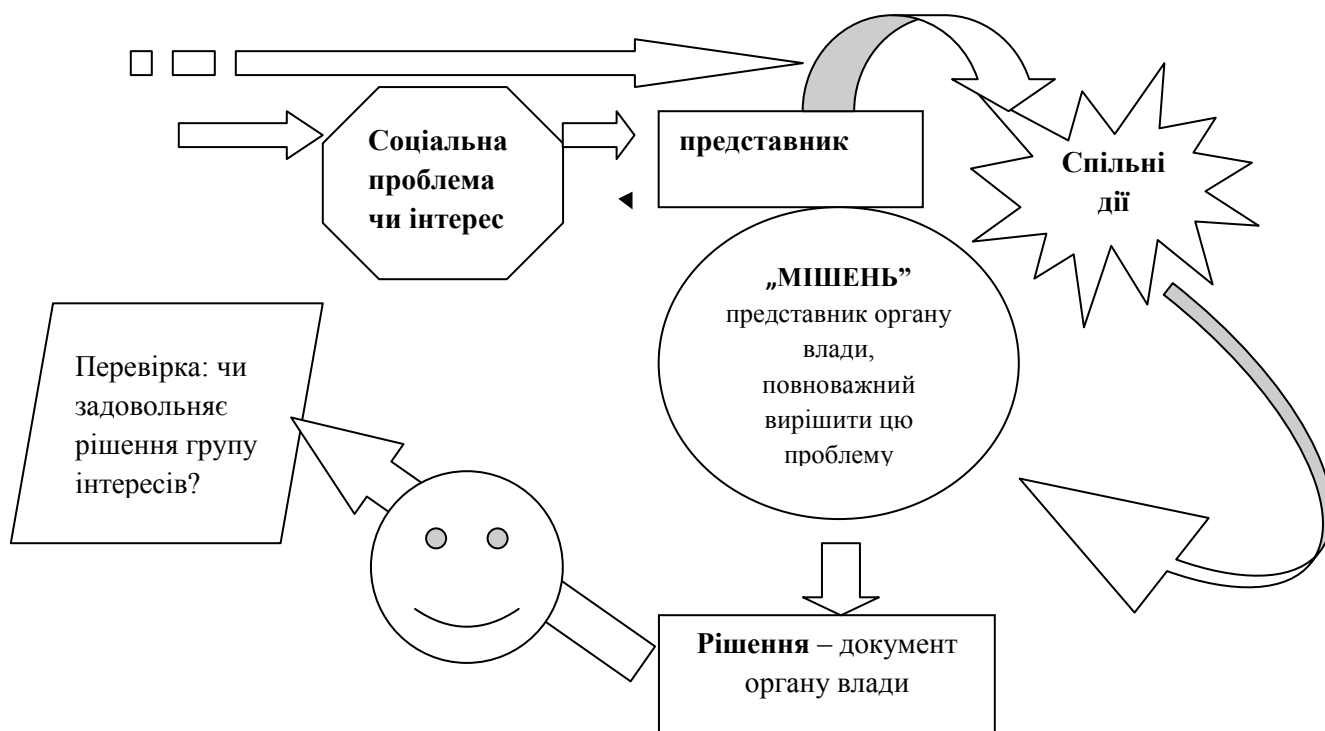
2. Планування кампанії адвокати.

2.1 Основні етапи кампанії адвокасі.

Кампанія адвокасі – це спланований процес, система заходів. Єдиного, універсального плану кампаній адвокасі не існує. Проте, кожна кампанія адвокасі повинна, на нашу думку, містити такі етапи:

- визначення та аналіз проблеми;
- формулювання мети та завдань;
- встановлення органу (установи, організації), відповідальної за прийняття рішення (впровадження змін);
- виявлення ресурсів;
- визначення партнерів;
- формулювання робочого плану;
- виконання плану;
- моніторинг та оцінка кампанії.

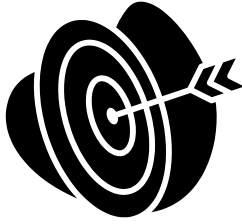
В літературі запропонована така, на нашу думку цікава, **схема кампанії з адвокасі**¹:

¹ Ефективні антикорупційні інструменти – громадський моніторинг та кампанії адвокасі: матеріали тренінгу / Менеджмент Системс Інтернешнл. - 2008, - С. 48.

2.2 Встановлення та аналіз проблеми.

Кампанія адвокати сконцентрована довкола **проблеми**, і запровадження змін повинно її вирішити. Саме тому, вірне визначення проблеми, її формулювання – запорука успіху кампанії адвокати.

Перед початком кампанії адвокати важливо ретельно обдумати проблему. Вона повинна бути соціально значимою та реальною. При виявленні та формулюванні проблеми важко обійтись без людей, на яких проблема має безпосередній вплив. Саме вони краще розуміють проблему.

При формулюванні проблеми важливо проаналізувати її причини та наслідки, а також чітко розмежувати ці категорії.

На аналіз проблеми, збір документації, фактів необхідний час, але він буде витрачений з користю. Адже правильне формулювання проблеми допоможе запобігти помилок при плануванні заходів, спрямованих на її вирішення. Крім того, зібрана інформація та проведений аналіз надасть Вашій позиції **аргументованості**.

Методи виявлення проблеми:

- Опитування громадської думки за допомогою анкет (*письмові анкети дозволять більш точно зафіксувати інформацію про проблему, а також ставлення до неї людей, проте письмове опитування потребує значних затрат часу та ретельної підготовки. Заповнення анкет громадянами самостійно дозволить заощадити час та кошти, але таке опитування може бути не повним та не об'єктивним, оскільки не всі люди вміють вірно формулювати свої думки або не відповідатимуть на всі питання*).
- Персональне інтерв'ю (*під час індивідуального інтерв'ю є можливість створити довірливу атмосферу та отримати відповіді на ті питання, які можливо залишились би без відповідей при опитуванні. При проведенні персональних інтерв'ю активісти можуть „ходити від дому до дому”. Успіх такого методу залежить від кількості бажаних проводити інтерв'ю та бажання громадян відповідати на питання*).
- Колективне обговорення (*Досить успішним може бути метод обговорення в середині цільової групи. При такому методі вибирається від 5 до 25 представників цільової групи, серед яких здійснюється колективне обговорення проблеми. Позитивним при даному методі є те, що під час діалогу виявляються нові ідеї та відбувається обмін думками*).
- Неформальне обговорення в громадських місцях (*Цей метод є найменш затратним та може виявитися успішним, так як можна доволі легко налагодити зв'язок між діями людей в громадських місцях та проблемою – отримують медичні послуги, стоять в черзі по отриманню соціальних виплат, відводять дітей до школи і т.п*) та ін.

Вибір того чи іншого методу залежить від:

- аудиторії, яку опитують;
- інформації, яку необхідно отримати та поширити;
- стосунків, які необхідно встановити;
- наявних ресурсів.

Для більш чіткого формулювання проблеми важливо зібрати та проаналізувати інформацію з інших джерел: нормативно-правових актів, документів, публікацій у ЗМІ тощо. **Кампанії адвокати може передувати моніторинг.**

Види джерел, інструментів та технік для збору інформації

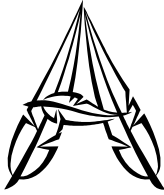
Види джерел	Джерело	Інструменти та техніки
Письмові	Нормативно-правові акти	Аналіз нормативно-правових актів
	Документи установ	Аналіз документів установ
	Кореспонденція, скарги (інші види звернень громадян)	Аналіз кореспонденції, її адресатів, скарг (інших видів звернень громадян)
	Засоби масової інформації	Аналіз публікацій та інформації, розміщеної у різних видах ЗМІ (преса, телебачення, радіо, електронні видання)
Особисті	В установі: керівництво, працівники (посадові особи), споживачі послуг Суспільні групи: лідери, члени організацій, активісти, науковці, чиновники та ін.	Неструктуроване інтерв'ю
		Фокус-група
		Направлене інтерв'ю
		Інтерв'ю з опитувальником
		Анкетування
Спостереження	Інформація про: осіб (вигляд, поведінка), речі, події	Включене спостереження
		Невключене спостереження
		Експеримент
		Фізичне вимірювання
		Слідча (спеціальна) техніка

При виявленні проблеми варто знати, що:
 вся кампанія адвокати концентрується довкола проблеми;
 люди по різному можуть сприймати одну і ту ж проблему
 (важливо з'ясувати кого і як зачіпає дана проблема);
 необхідно встановити чи вважає цільова група дану проблему
 вкрай важливою, невідкладною;
 слід з'ясувати, хто зацікавлений у вирішенні проблеми;
 методи виявлення проблеми можуть бути різними.

2.3 Визначення мети та завдань кампанії адвокати

Визначення **мети та завдань** кампанії адвокати необхідним її етапом. Саме на досягнення сформульованої мети будуть націлені всі заходи адвокати, здійснення яких повинно призвести до вирішення проблеми.

Мета і завдання кампанії адвокати є не тотожними поняттями. *Мета* — це довготривалий результат, який планується досягти в результаті кампанії адвокати. *Завдання* — це ті дії, які необхідно виконати для досягнення довготривалої мети; завданням є кінцевий результат діяльності.

В літературі наведені такі *вимоги до завдань кампанії адвокати*:

- Завдання повинні бути конкретними, чітко сформульованими;
- Завдання повинні бути такими, що піддаються вимірюванню (з метою відстеження успішності й оцінки);
- Завдання повинні бути придатними для вирішення проблеми, на вирішення якої спрямована кампанія адвокати;
- Завдання повинні бути реалістичними;
- Завдання повинні бути обмеженими в часі (вказаний термін, коли роботу буде закінчено).¹

У формулюванні завдання варто вказувати інформацію про те, хто повинен виконати це завдання, що саме необхідно зробити і до якого часу.

Наприклад,

Метою кампанії адвокати спрямованої на проблему забудови парку буде:

Недопущення забудови парку.

Завдання даної кампанії:

- 1) Дослідити нормативно-правову документацію (положення про благоустрій, архітектурні та санітарні норми).
- 2) Провести громадські слухання;
- 3) Провести акцію „Збережімо парк” і т.д.

2.4 Визначення цільової групи та потенційних партнерів

Метою кожної кампанії адвокати є вирішення проблеми, запровадження змін. Важливо при цьому зосередити зусилля для впливу на окремих осіб (групи осіб), установи, органи влади, які володіють реальними повноваженнями з ухвалення необхідних рішень і проведення бажаних змін.

Якщо адвокати відбувається на національному та міжнародному рівнях, то слід обирати осіб, які мають владні повноваження і здатні ухвалювати рішення (*Наприклад, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство охорони здоров'я, уряди*

¹ Адвокати: практичний посібник / Упорядк. Ганна Кіященко. - К., 2009. - С. 27.

декількох країн тощо). На місцевому рівні до таких осіб належать представники місцевої влади, а також представники громадськості, які користуються авторитетом серед жителів, наприклад, громадські лідери, знаменитості. Систему органів влади ми проаналізували в підрозділі 1.3.

Після того, як чітко сформульовані мета і завдання кампанії адвокати необхідно вибрати «мішені» (або «цільові групи») вашої роботи з відстоювання інтересів. Інколи трапляється так, що пряма «мішень» (первинна «цільова група»), на яку необхідно впливати (наприклад, міністр, начальник управління), недоступна і для здійснення впливу на неї необхідно використовувати непряму дію.

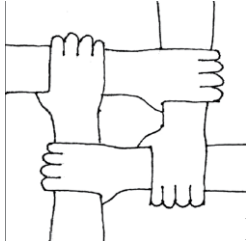
Годі краще працювати з тими людьми, які можуть вплинути на осіб, що відповідають за ухвалення рішень (заступників міністра, інших міністрів, якщо з ними вже встановлений контакт), або з людьми, які займаються підготовкою проекту рішення (помічниками, фахівцями, що працюють під керівництвом міністра, експертами). Таких людей, за аналогією з прямими мішенями, можна назвати «непрямими мішенями» (вторинними цільовими групами).¹

Також важливим є встановлення органу відповідального за прийняття необхідного рішення та дослідження процесу його прийняття. Наприклад, якщо необхідно внести зміни до закону чи прийняти новий, то це уповноважена здійснити тільки Верховна Рада України.

Важливо чітко розуміти **систему організації влади та прийняття рішення**:

- Структуру: Як влаштовані відділ міністерства, управління адміністрації, виконкому тощо? Хто відповідає за прийняття рішень? Хто володіє реальною владою — заступник, міністр, керівник відділу, міський голова? Яка процедура прийняття рішень?
- Повноваження та функції: Які функції міністерства, парламенту, обласної та районної державної адміністрації, місцевої ради, виконкому відповідної ради. За що вони відповідають? Яким чином?
- Процес прийняття рішення:
 - На якому рівні приймаються рішення у відділах, міністерствах, управліннях, законодавчому органі?
 - Чи є неформальний елемент в процесі прийняття рішень?
 - Як одержати доступ до процесу формування і прийняття рішень?
 - Хто може брати участь у цьому процесі?
 - Які ресурси потрібні для участі в процесі прийняття рішення?
 - Наскільки відкритим та прозорим є цей процес?
 - Чи приймаються рішення публічно?
 - Чи є рішення обов'язковими для оприлюднення і як вони оприлюднюються?
 - Які механізми роблять політиків відповідальними за прийняті ними рішення?

¹ Адвокаті: практичний посібник / Упорядк. Ганна Кіященко. - К., 2009. - С. 28.

Кампанія адвокати може бути успішнішою, якщо її здійснюватимуть у коаліції (партнерстві) громадські організації, активісти, громадяни, представники засобів інформації тощо. Саме тому, важливо визначити потенційних партнерів (союзників), які зацікавлені у вирішенні проблеми.

Партнерство або коаліція можуть бути короткочасними або тривалими, формальними (наприклад, підписання договору про партнерство і співпрацю) або неформальними.

Доволі поширеним серед громадських організацій в Україні стало створення різного роду коаліцій, які можна визначити як об'єднання громадських, благодійних та інших організацій для досягнення загальної мети при збереженні правового статусу організацій-учасниць.

Характерні ознаки коаліції:

- Наявність спільної мети та завдань.
- Добровільність участі у коаліції.
- Відсутність ієрархічної структури.
- Діяльність на засадах рівноправності та ін.

Для створення коаліції потрібно:

1. Визначити учасників майбутньої коаліції, які є самостійними і можуть вступити в об'єднання лише з власної волі.
2. Забезпечити мотивацію учасників для вступу в коаліцію.
3. Підготувати умови для створення коаліції.
4. Формалізувати стосунки між учасниками коаліції шляхом підписання спільного документу.¹

На пошук союзників, налагодження партнерства, створення коаліції може бути затрачено багато часу. Проте спільні дії, зусилля громадян, ініціативних груп, громадських організацій, журналістів дозволять досягти бажаного результату, можливо навіть швидше, запланованого часу.

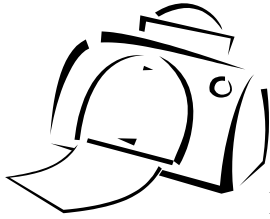
2.5 Аналіз необхідних ресурсів та підготовка робочого плану

Кожна кампанія адвокати вимагає **певних ресурсів**, зокрема: людських, матеріальних, певних навичок та знань тощо.

Для проведення кампанії адвокати потрібні насамперед людські ресурси (постійні співробітники громадської організації, її члени та волонтери, члени ініціативних груп, бенефіціари послуг (наприклад, інваліди, пацієнти, мешканці одного будинку тощо) і т.п.), а також наявні знання та навички. Крім того важливий доступ до засобів масової інформації,

¹ Адвокати: практичний посібник / Упорядк. Ганна Кіященко. - К., 2009. - С. 31.

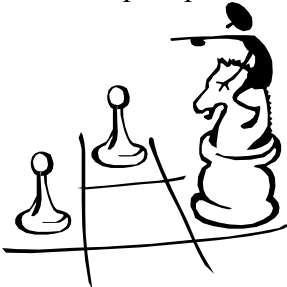
Інтернету (*наприклад*, створення сайтів, відправлення повідомлень по e-mail) тощо. Другим по важливості ресурсом, на нашу думку, є час.

Важливу роль відіграють матеріальні ресурси. Це не обов'язково значні затрати коштів. Можна використати наявні в організації ресурси: комп'ютер, факс, принтер, ксерокс, папір тощо. Якщо ж організація немає достатніх ресурсів, варто скористатися допомогою партнерів.

Після аналізу та пошуку необхідних ресурсів можна розробляти *план діяльності*. Робочий план повинен містити вибір необхідної діяльності з адвокати та детальне планування цієї діяльності.

Вибір заходів для кампанії адвокати обумовлюється проблемою, яку необхідно вирішити, метою та завданнями кампанії адвокати, цільовою групою, наявними ресурсами, а також партнерами.

Тільки детально проведений аналіз (проблеми, яку необхідно вирішити, мети та завдань адвокати, цільової групи, наявних ресурсів, а також потенційного партнерства) дозволить обрати для кампанії адвокати ефективні заходи, спланувати кампанію адвокати так, щоб сприяти досягненню поставленої мети.

Практики відзначають, що при плануванні кампанії адвокати можна використовувати таку *модель стратегічного планування "10 запитань"*:

- 1) Політичний клімат: Чи в даних політичних умовах кампанія з адвокати може мати шанси на успіх?
- 2) Проблема та мета кампанії з адвокати: В чому полягає проблема? Яка є мета кампанії з адвокати?
- 3) Ключові гравці: Хто може допомогти / завадити досягнути мети кампанії з адвокати?
- 4) Ключове повідомлення: Що необхідно донести до ключових гравців?
- 5) Вісник/посланець: Хто має донести ключове повідомлення до ключових гравців?
- 6) Канали/механізми донесення ключового повідомлення: Яким чином ключове повідомлення буде донесене до ключових гравців?
- 7) Ресурси організації: Які ресурси/переваги має організація для здійснення даної кампанії?
- 8) Труднощі/перешкоди: Яких ресурсів нам бракує для успішної реалізації кампанії з адвокати?
- 9) Послідовність кроків/дій: Якою має бути послідовність наших кроків/дій по реалізації кампанії з адвокати?

10) Оцінка: Як ми переконаємось, що наші зусилля дають потрібні результати?¹

План дій повинен включати точний перелік заходів із зазначенням часу їх здійснення та відповідальних за їх виконання осіб. При цьому також варто оцінювати внутрішні і зовнішні фактори, що можуть заважати або навпаки сприяти проведенню заходів. *Наприклад, політичні діячі під час чергової виборчої кампанії можуть сприяти або, навпаки, заважати на шляху запровадження змін, досягнення реформ.*

В практичному посібнику з адвокасі зазначається, що найчастіше застосовуються методи адвокасі, які можна визначити як “захисні”. Тобто якщо уряд застосовує певні обмеження щодо населення або існує загроза таких обмежень, організації громадянського суспільства розпочинають організовувати протести, направляти петиції та зустрічні пропозиції тощо. За останні 20 років було безліч прикладів такої діяльності, спрямованої проти запровадження додаткових податків, індустріально-технологічних проєктів, будівництва торговельних центрів, вибору місць для захоронення токсичних відходів тощо. У деяких випадках, ці дії були досить успішними. Але відкритий, активний, ініціативний та творчий підхід до адвокасі зустрічається вкрай рідко.²

Не існує єдиного підходу, універсальних правил вибору найефективнішого методу діяльності адвокасі. Вибір залежить від багатьох факторів, зокрема:

- осіб, які відповідальні за прийняття рішення, запровадження змін;
- мети організацій, які здійснюють кампанію адвокасі;
- мети та завдань кампанії;
- досвіду і ресурсів організації;
- часу проведення кампанії адвокасі (*наприклад, під час виборчої кампанії, коли певний закон перебуває ще у стадії обговорення, навіть пори року та тривалості самої кампанії адвокасі*) та інших.

Аналіз методів (інструментів) кампанії адвокасі можна проводити за такою схемою:

№	Метод (інструмент)	Суть методу	Можливі ризики	Необхідні ресурси
1				
2				
3				

В робочому плані слід також вказувати за допомогою яких індикаторів буде вимірюватися досягнення завдань в результаті виконання заходів. Це допоможе також під час моніторингу і оцінки успішності кампанії адвокасі.

3. Методи та інструменти кампанії адвокасі

¹ Ефективні антикорупційні інструменти – громадський моніторинг та кампанії адвокасі: матеріали тренінгу / Менеджмент Системс Інтернешнл. - 2008, - С. 56.

² Адвокасі: практичний посібник / Упорядк. Ганна Кіященко. - К., 2009. - С. 31.

3.1. Правові механізми

Успішність кампанії адвокати залежить від правильного вибору інструментів впливу на запровадження реформ, змін. Серед можливих інструментів кампанії адвокати ми виділяємо:

1. Правові (подання інформаційних запитів, звернень (заяв, скарг, пропозицій), громадські слухання, звернення за захистом до суду, тощо).
 2. Інформаційні компанії (інтерв'ю, прес-конференція, засідання прес-клубів, інформаційні бюлетені, біг-борди, листівки, публікація відкритих листів, звернень тощо).
 3. Масові заходи (марші, ярмарки, фестивалі, семінари, конференції тощо).
 4. Акції прямої дії (мітинги, пікетування, страйки, бойкоти, флешмоби тощо) та ін.
- (див. Додаток № 1)*

Важливе місце серед методів та інструментів кампанії адвокати займають **правові**, зокрема: подання інформаційних запитів, звернень (заяв, скарг, пропозицій), звернення за захистом до суду (позовні заяви, адміністративні позови, подання апеляційних та касаційних скарг) та ін.

Почнемо з права на подання інформаційного запиту. Право на інформацію та подання звернень гарантують статті 32, 34 та 40 Конституції України, також регламентують Закони України «Про інформацію» та «Про звернення громадян».

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про інформацію» всі громадяни України, юридичні особи і державні органи мають **право на інформацію**, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій.

Обмеження в доступі до інформації встановлені тільки щодо таємної або конфіденційної інформації (ст. 30 Закону України «Про інформацію»).

До таємної інформації належить інформація, що містить відомості, які становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству і державі.

Конфіденційна інформація — це відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов.

До конфіденційної інформації, що є власністю держави і знаходиться в користуванні органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності, не можуть бути віднесені відомості:

- про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту;
- про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися і загрожують безпеці громадян;
- про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення;

- стосовно стану справ із правами та свободами людини і громадянина, а також фактів їх порушень;

- про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб;

- інша інформація, доступ до якої відповідно до законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не може бути обмеженим.

Інформація, яка не є таємною чи конфіденційною, може бути отримана у вільному доступі.

Крім того, Закон України «Про інформацію» зобов'язує органи державної влади і місцевого самоврядування інформувати про свою діяльність та ухвалені рішення. Відповідно до ст. 21 вказаного закону, **інформація державних органів та органів місцевого самоврядування доводиться до відома заінтересованих осіб шляхом:**

- опублікування її в офіційних друкованих виданнях, розміщення на офіційних сторінках відповідних органів влади у мережі Інтернет або поширення інформаційними службами відповідних державних органів і організацій;
- опублікування її в друкованих засобах масової інформації або публічного оголошення через аудіо- та аудіовізуальні засоби масової інформації;
- безпосереднього доведення її до заінтересованих осіб (усно, письмово чи іншими способами);
- надання можливості ознайомлення з архівними матеріалами;
- оголошення її під час публічних виступів посадових осіб.

Стаття 32 Закону України «Про інформацію» встановлює, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади України, їх посадові особи зобов'язані надавати інформацію, що стосується їх діяльності, письмово, усно, по телефону чи використовуючи публічні виступи своїх посадових осіб.

Практично всі органи влади мають власні офіційні видання (*наприклад, газета «Голос України» є офіційним виданням Верховної Ради*) та офіційні веб-сайти (*наприклад, сайти Президента України (www.president.gov.ua), Верховної Ради України (www.rada.gov.ua), Кабінету Міністрів України (www.kmu.gov.ua), а також обласні ради (www.zakarpattara.gov.ua), обласні державні адміністрації (www.carpathia.gov.ua), міські ради (www.umar.uzhgorod.ua).*

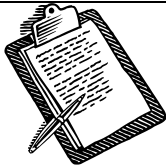
Проте далеко не всі адміністрації та ради оприлюднюють на веб-сайтах вичерпну і повну інформацію про свою діяльність.

На сайтах та в друкованих засобах масової інформації повинні також оприлюднюватися документи для обговорення: проекти нормативно-правових актів, програм місцевих рад, проекти регуляторних актів. На жаль, ще не всі органи місцевого самоврядування мають свої офіційні веб-сайти.

Детальний порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування врегульований Законом України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації».

Відповідно до Закону «Про інформацію», доступ до відкритої інформації може забезпечуватися шляхом подання запитів.

Інформаційний запит щодо доступу до офіційних документів - це звернення з вимогою про надання можливості ознайомлення з офіційними документами. Запит подається у письмовій формі, може бути індивідуальним або колективним.

Водночас слід пам'ятати, що:

1) у запиті повинно бути зазначено прізвище, ім'я та по батькові запитувача, документ, письмова або усна інформація, що його цікавить, та адреса, за якою він бажає одержати відповідь.

2) інформаційний запит може бути поданий з вимогою надати письмову або усну інформацію про діяльність органів законодавчої, виконавчої та судової влади України, їх посадових осіб з окремих питань.

Зразок інформаційного запиту наведено у додатках (див. Додаток № 2).

Відповідно до ст. 33 Закону України «Про інформацію» термін вивчення запиту на предмет можливості його задоволення **не повинен перевищувати десяти календарних днів**.

Протягом вказаного терміну державна установа письмово доводить до відома запитувача, що його запит буде задоволено або що запитуваний документ не підлягає наданню для ознайомлення.

Задоволення запиту здійснюється протягом місяця, якщо інше не передбачено законом. Аналогічний термін розгляду встановлюється і щодо запиту про надання письмової інформації.

Відмову або відстрочку задоволення запиту може бути оскаржено до органу вищого рівня чи до суду.

В процесі здійснення кампанії адвокати доводиться не тільки отримувати інформацію та документи, але й направляти **звернення** (скарги, заяви та пропозиції).

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про звернення громадян» **громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій** незалежно від форм власності, **засобів масової інформації, посадових осіб** відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення.

Пропозиція (зауваження) - звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування,

депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства.

Заява (клопотання) - звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. **Клопотання** - письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо.

Скарга - звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб.

Стаття 5 Закону України «Про звернення громадян» закріплює такі **вимоги до звернення**:

1) звернення адресуються органам державної влади і місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям незалежно від форм власності, об'єднанням громадян або посадовим особам, до повноважень яких належить вирішення порушених у зверненнях питань;

2) у зверненні має бути зазначено прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина, викладено суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги.

3) письмове звернення повинно бути підписано заявником (заявниками) із зазначенням дати.

Звернення може бути **усним** (викладеним громадянином і записаним посадовою особою на особистому прийомі) **чи письмовим**, надісланим поштою або переданим громадянином до відповідного органу, установи особисто чи через уповноважену ним особу, якщо ці повноваження оформлені відповідно до чинного законодавства.

Звернення може бути подано як окремою особою (**індивідуальне**), так і групою осіб (**колективне**). Зразок звернення наведено у додатках (див. Додаток № 3)

Письмове звернення без зазначення місця проживання, не підписане автором (авторами), а також таке, з якого неможливо встановити авторство, визнається анонімним і розгляду не підлягає.

Не розглядаються повторні звернення одним і тим же органом від одного і того ж громадянина з одного і того ж питання, якщо перше вирішено по суті, та звернення осіб, визнаних судом недієздатними.

Звернення розглядаються і вирішуються у термін **не більше одного місяця** від дня їх надходження, а ті, які не потребують додаткового вивчення, - **невідкладно**, але не пізніше **п'ятнадцяти днів** від дня їх отримання. Якщо в місячний термін вирішити порушені у зверненні питання неможливо, керівник відповідного органу, підприємства, установи, організації або його заступник встановлюють необхідний термін для його розгляду, про що повідомляється особі, яка подала звернення. При цьому загальний термін вирішення питань, порушених у зверненні, не може перевищувати **сорока п'яти днів**.

Органи державної влади, місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, об'єднання громадян, посадові особи розглядають звернення громадян, *не стягуючи плати*.

Також Законом України «Про звернення громадян» (стаття 22) визначено, що керівники та інші посадові особи органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, об'єднань громадян зобов'язані проводити *особистий прийом громадян*. Отож, в процесі кампаній адвокатів, можна використовувати і цей механізм.

Прийом проводиться регулярно у встановлені дні та години, у зручний для громадян час, за місцем їх роботи і проживання. Графіки прийому доводяться до відома громадян.

Усі звернення громадян на особистому прийомі реєструються. Якщо вирішити порушені в усному зверненні питання безпосередньо на особистому прийомі неможливо, воно розглядається у тому ж порядку, що й письмове звернення. Про результати розгляду громадянина повідомляється письмово або усно, за бажанням громадянина.

Важливим інструментом впливу на запровадження реформ є участь у роботі *громадських рад* при виконавчих органах влади (Кабінеті Міністрів України, міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів АРК, обласних, Київській та Севастопольській міській, районних, районних у м. Києві та Севастополі державних адміністраціях), які, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2009 р. № 1302 „Про додаткові заходи щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики”, є постійно діючими колегіальними виборними консультативно-дорадчими органами, що діють з метою забезпечення участі громадян і їх об'єднань в управлінні державними справами, здійснення громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади, налагодження ефективної взаємодії таких органів з громадськістю, врахування громадської думки під час формування та реалізації державної політики.

Основними завданнями громадської ради є:

- сприяння створенню умов для всебічної реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами;
- здійснення громадського контролю за діяльністю Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів виконавчої влади;
- сприяння врахуванню Кабінетом Міністрів України, центральними і місцевими органами виконавчої влади громадської думки під час формування та реалізації державної політики;
- сприяння реалізації Кабінетом Міністрів України, центральними і місцевими органами виконавчої влади суспільно значущих громадських ініціатив.

Громадська рада відповідно до покладених на неї основних завдань:

- готує і подає органу виконавчої влади, при якому вона утворена, пропозиції щодо проведення консультацій з громадськістю, бере участь в їх організації;
- подає органу виконавчої влади, при якому вона утворена, під час проведення ним консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики обов'язкові для розгляду пропозиції та зауваження;
- здійснює громадський контроль за станом врахування органом виконавчої влади, при якому вона утворена, пропозицій та зауважень громадськості;

- вносить пропозиції щодо удосконалення діяльності органу виконавчої влади, при якому вона утворена, з питань, що стосуються суспільно-економічного розвитку держави та інтересів широких верств населення, захисту прав і свобод громадян та громадських об'єднань, проведення політичної реформи, формування стратегій національної безпеки, розроблення галузевих і регіональних програм, участі громадян у формуванні та реалізації державної політики, забезпечення прозорості і відкритості діяльності органів виконавчої влади, підвищення кваліфікації державних службовців;
- проводить громадську експертизу проектів нормативно-правових актів, що розробляються органом виконавчої влади, при якому вона утворена, і подає за її результатами пропозиції та зауваження;
- інформує громадськість про свою діяльність, прийняті рішення та стан їх виконання.

Рішення громадської ради враховуються органом виконавчої влади, при якому вона утворена, під час прийняття остаточного рішення або в подальшій роботі. У разі прийняття громадською радою рішення щодо необхідності доопрацювання проекту нормативно-правового акта такий акт доопрацьовується за участю громадської ради.

Велике значення у житті суспільства відіграють **регуляторні акти**, порядок прийняття яких та можливість участі в цьому процесі регламентує Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11 вересня 2003 р.

Регуляторний акт - це:

- прийнятий уповноваженим регуляторним органом нормативно-правовий акт, який або окремі положення якого спрямовані на правове регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання;
- прийнятий уповноваженим регуляторним органом інший офіційний письмовий документ, який встановлює, змінює чи скасовує норми права, застосовується неодноразово та щодо невизначеного кола осіб і який або окремі положення якого спрямовані на правове регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, незалежно від того, чи вважається цей документ відповідно до закону, що регулює відносини у певній сфері, нормативно-правовим актом.

Серед принципів державної регуляторної політики – принцип прозорість та врахування громадської думки, який передбачає відкритість для фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань дій регуляторних органів на всіх етапах їх регуляторної діяльності, обов'язковий розгляд регуляторними органами ініціатив, зауважень та пропозицій, наданих у встановленому законом порядку фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, обов'язковість і своєчасність доведення прийнятих регуляторних актів до відома фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, інформування громадськості про здійснення регуляторної діяльності.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» **громадяни**, суб'єкти господарювання, їх об'єднання та наукові установи, а також консультативно-дорадчі органи, що створені при органах

державної влади та органах місцевого самоврядування і представляють інтереси громадян та суб'єктів господарювання, **мають право**:

- подавати до регуляторних органів пропозиції про необхідність підготовки проектів регуляторних актів, а також про необхідність їх перегляду;

- у випадках, передбачених законодавством, брати участь у розробці проектів регуляторних актів;

- подавати зауваження та пропозиції щодо оприлюднених проектів регуляторних актів, брати участь у відкритих обговореннях питань, пов'язаних з регуляторною діяльністю;

- бути залученими регуляторними органами до підготовки аналізів регуляторного впливу, експертних висновків щодо регуляторного впливу та виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів;

- самостійно готувати аналіз регуляторного впливу проектів регуляторних актів, розроблених регуляторними органами, відстежувати результативність регуляторних актів, подавати за наслідками цієї діяльності зауваження та пропозиції регуляторним органам або органам, які відповідно до закону на підставі аналізу звітів про відстеження результативності регуляторних актів приймають рішення про необхідність їх перегляду;

- одержувати від регуляторних органів у відповідь на звернення, подані у встановленому законом порядку, інформацію щодо їх регуляторної діяльності.

Більше того, Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» кожен проект регуляторного акта повинен бути оприлюдненим з метою одержання зауважень і пропозицій від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань (ст. 9).

В процесі кампанії адвокати можна скористатися правом проведення **громадської експертизи**, що регламентується Постановою Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 976 „Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади” (див. Додаток № 4).

Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади є складовою механізмом демократичного управління державою, який передбачає проведення інститутами громадянського суспільства оцінки діяльності органів виконавчої влади, ефективності прийняття і виконання такими органами рішень, підготовку пропозицій щодо розв'язання суспільно значущих проблем для їх врахування органами виконавчої влади у своїй роботі.

В літературі відзначається, що громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади дає для представників громадянського суспільства такі **можливості**:

- оцінити діяльність органів виконавчої влади, ефективність прийняття і виконання такими органами рішень;

- отримувати копії документів;

- підготувати пропозиції щодо розв'язання суспільно значущих проблем для їх врахування органами виконавчої влади у своїй роботі.¹

В літературі під громадською експертизою розуміють комплексне дослідження, вивчення, перевірка, аналіз, оцінка (кількісна та/або якісна) діяльності органу влади, його рішень та інших офіційних письмових документів, що здійснюються представниками легалізованих об'єднань громадян з метою надання обґрунтованого експертного висновку про їх відповідність чинному законодавству, очікуванням громадян та їх уявленням про справедливість й подальшого врахування експертних пропозицій і громадської думки для вдосконалення діяльності органу влади у відповідній сфері суспільного життя.²

Громадську експертизу проводять щодо діяльності та рішень органів виконавчої влади (Кабінету Міністрів України, міністерств та їх територіальних представництв, державних комітетів та їх територіальних представництв, центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом та їх територіальних представництв, 24 обласних державних адміністрацій, Київської і Севастопольської міських адміністрацій; районних державних адміністрацій, районних державних адміністрацій в містах Київ і Севастополь).

Проведення громадської експертизи охоплює такі етапи, а саме:

- планування проведення громадської експертизи;
- проведення громадської експертизи,
- підготовка експертного висновку;
- розгляд результатів громадської експертизи органом виконавчої влади;
- врахування результатів громадської експертизи органом виконавчої влади.

Проведення громадської експертизи передбачає:

- 1) надсилання запиту на проведення громадської експертизи;
- 2) отримання інформації від органу виконавчої влади і іншого сприяння під час здійснення громадської експертизи;
- 3) здійснення моніторингу, оцінки і аналізу отриманих даних;
- 4) підготовку експертного висновку та його направлення на розгляд органу виконавчої влади;
- 5) оприлюднення висновків експертизи для широкого загалу.³

Методи аналізу діяльності органів виконавчої влади та можливість їх використання в громадській експертизі⁴

Назва методу	Суть методу	Можливості використання методу при
--------------	-------------	------------------------------------

¹Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади: теорія і практика / Рівненська обласна громадська організація “Комітет виборців України”. – Рівно, 2010. - С. 4.

²Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади в Україні: організація та проведення : практ. посіб. / О. В. Літвінов, О. В. Тинкован, Н. М. Літвінова (та ін.) ; за заг. ред. О. В. Літвінова. – Дніпропетровськ: МОНОЛІТ, 2010. - С. 10-11.

³Лациба М.В. Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади: крок за кроком / М. Лациба, О. Хмара, О. Орловський ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. — К. : [Агентство “Україна”], 2010. — С. 8.

⁴Лациба М.В. Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади: крок за кроком / М. Лациба, О. Хмара, О. Орловський ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. — К. : [Агентство “Україна”], 2010. — С. 16 -19.

		проведенні громадської експертизи
Аналіз документів	<p>Обов'язково під час громадської експертизи збираються та аналізуються документи — закони, нормативно-регулятивні акти, пропозиції для отримання фінансування, контракти, кореспонденція, протоколи зустрічей, звіти, брошури для громадськості та інші документи, пов'язані з діяльністю органу влади.</p> <p>Основна перевага документів полягає в тому, що вони були написані одночасно з документованими подіями, і тому їм не загрожує втрата пам'яті або її порушення. Основна їх вада полягає у тому, що їх було написано не для дослідження, а з іншою метою. Наприклад, протоколи засідання складають для того, щоб зареєструвати схвалені рішення, а не щоб виявити розходження; у них також не завжди згадуються ті питання порядку денного, щодо яких не було досягнуто згоди.</p>	<p>Метод є основним при проведенні 99% громадських експертиз. Громадському експерту доцільно ознайомитися з такими типовими документами органів влади, як: план діяльності на рік; звіт про діяльність у минулому році; державні цільові програми, що реалізовує орган, та звіти по них; штатний розпис; положення/закон про орган виконавчої влади, посадові інструкції працівників відповідного органу тощо.</p> <p>Більшість цієї інформації можна знайти на офіційному сайті відповідного органу виконавчої влади, в базі законодавства, отримати за письмовим запитом або в інший спосіб.</p>
Формалізовані інтерв'ю	<p>Визначається перелік питань (тем), які необхідно дослідити, а респондент складає розповідь на згадані теми так, як це собі уявляє. Деякі з питань передбачатимуть стислу відповідь (сімейний стан, вид занять тощо), інші будуть ставитися у закритому вигляді з поданням можливих варіантів відповіді. Головне, аби питання були ретельно підготовлені наперед, щоб респондент міг швидко на них відповісти. До речі, питання можна поставити по телефону.</p>	<p>Метод корисний при експрес-опитуванні посадовців, коли потрібно швидко дізнатися позицію органу виконавчої влади з того чи іншого питання. Чимось нагадує такий журналістський прийом, як "офіційний коментар", та, власне, так само і готується. Метод доцільно використовувати при експертизі швидкоплинних подій, таких, наприклад, як повінь.</p>
Глибинне (неформальне) інтерв'ю	<p>Мета глибинних інтерв'ю - одержати розповідь респондента (особи, яку Ви опитуєте), яка б спиралася на його власний досвід. Для цього Ви просто ставите низку "відкритих" запитань, поки не вважатиме, що з'ясували все, що Вам потрібно було знати.</p>	<p>Метод можна застосовувати по всіх видах експертизи. Він особливо корисний при експертизі незручних для влади тем (наприклад, корупція, торгівля людьми, наркоторгівля), коли Вам, як правило, не можуть</p>

	Важливо! Бажано робити нотатки під час інтерв'ю, записуючи основні моменти розмови і використовуючи слова респондента там, де це можливо.	чи не хочуть відкрито надати інформацію. В такому разі доцільно проводити інтерв'ю з експертами в обраній темі.
Спостереження	<p>Іноді буває, що достовірну інформацію про діяльність органу державної влади можна отримати, тільки попрацювавши в ньому (наприклад, про реальну діяльність земельних комісій при райдержадміністраціях часто знають лише члени цих комісій). У такому випадку доцільно стати працівником такого органу влади або мати в ньому своїх симпатиків.</p> <p>Метод дає можливість реально відчувати, що означає бути головним спеціалістом відділу освіти або єдиним розпорядником бюджетних коштів, або адміністратором урядового сайту. Оцінювач безпосередньо набуває як позитивного, так і негативного досвіду роботи в досліджуваній сфері. При використанні методу важливо не привертати увагу інших до свого завдання — спостереження за діяльністю органу влади.</p>	<p>Метод особливо корисний, якщо Ви професійно працюєте у сфері, яку досліджуєте, наприклад, є членом приймальної комісії вузу (при моніторингу вступної кампанії) чи спеціалістом кадрової служби (при оцінці принципів формування кадрового резерву місцевої адміністрації).</p> <p>Важливо також, аби ваші експертні дії не суперечили професійній етиці, прийнятій на Вашому робочому місці.</p>
Спостереження без прямої участі	Не завжди можна надовго влитися в досліджувану організацію. Натомість можна використовувати спостереження без прямої участі. Підтримуючи зв'язок з органом влади протягом тривалого часу, Ви поступово зживаєтеся з ним. Працівники органу забувають про те, що Вашою метою є експертиза, і розповідають про свої справи, не звертаючи на Вас особливої уваги. Або ж Ви просто приходите в установу і фіксуєте у заздалегідь розробленому бланку все, що побачили.	За таким методом досліджується організація роботи органу, наприклад, організація прийому громадян. Ви, як відвідувач, одразу можете оцінити наявність стільців у кімнаті очікування, зразків бланків для заповнювання, наявність та доступність туалетів тощо. Іноді подібний метод використовується під час різноманітних стажувань в органах влади.
Письмове анкетування	Використовуючи цей метод, Ви дозволяєте посадовцям самим	Метод особливо корисний, коли треба швидко з'ясувати думку

	<p>планувати час та відповіді, а Ви, натомість, зможете економити власні гроші на інтерв'ю. Проте не забувайте, що далеко не всі повертають заповнені анкети. А тому Ви маєте докласти максимуму зусиль при формулюванні запитань і розробці способів заохочення участі. Один із них — перелік запитань має бути відносно стислим, а заповнення анкети не повинне забирати багато часу.</p>	<p>великої кількості людей, що мають максимально подібні характеристики. Наприклад, якщо Вас цікавить думка всіх начальників відділів культури в області (чи їх обізнаність з якоюсь проблемою), Вам доцільно їх опитати саме через анкетування. Знайте, що посадовці, як правило, заповнюють анкети у трьох випадках: цього від них вимагає коло обов'язків; цього вимагає їхній керівник; це їх дійсно цікавить.</p>
<p>Контент-аналіз</p>	<p>Метод є одним із різновидів методу аналізу документів. Сутність його полягає у виокремленні в тексті певних слів або фраз, їх підрахунку на певний обсяг тексту та аналізі емоційного забарвлення, в якому вживалися ці слова. За цим методом досліджують різноманітні документальні джерела, які містять текст: книги, періодичні видання, промови, урядові постанови, матеріали нарад, програми, листи тощо. Метод дозволяє дослідити частоту згадування того чи іншого слова у взятому для аналізу документі. Як правило, чим частіше згадується те слово, тим більше уваги до проблеми, якого це поняття стосується, приділяють органи влади.</p>	<p>Метод доцільно застосовувати, якщо Ви хочете дослідити частоту згадування тієї чи іншої інформації (наприклад, слова “корупція” під час засідань уряду або слова “расизм” в офіційних повідомленнях Служби безпеки України). Просто підрахувавши кількість обраних Вами одиниць аналізу на весь обсяг взятої для аналізу інформації, Ви легко дізнаєтеся, чи дійсно орган влади хоча б регулярно говорить про проблему, якою він офіційно має займатися.</p>
<p>Фокус-група</p>	<p>Коли важливо знати думку експертів з обраної для аналізу теми або користувачів адміністративної послуги, експертиза якої проводиться, доцільно скористатися методом фокус-групи. Вона проводиться задля глибоких обговорень різноманітних аспектів діяльності органів виконавчої влади. Участь у фокус-групах обирають, як правило, представники однієї групи з однією визначальною рисою — посадовці тієї чи іншої категорії, національна меншина чи</p>	<p>Краще про адміністративну послугу не скаже ніхто, крім її надавача чи клієнта, користуйтеся фокус-групою. Наприклад, при оцінці якості послуг із соціальної реабілітації осіб, що відбули покарання, Вам найбільше розкажуть або працівники системи, або колишні в'язні. Буде добре, якщо Ви зберете їх за чаєм для невимушеної бесіди на тему, якою вони переймалися як</p>

	<p>мешканці конкретного населеного пункту тощо. Під час фокус-груп відбувається розгляд не більше як 2-5 добре підготовлених питань, який триває максимум дві години. У вільній від дискусії час учасники розповідають про своє розуміння проблеми, діляться своїм досвідом щодо порушеної теми, а також надають багато непрямої інформації з теми, що Вас цікавить.</p>	<p>мінімум кілька останніх років.</p>
<p>Регуляторна політика</p>	<p>Державна регуляторна політика визначає чіткі процедури розробки, ухвалення і вдосконалення регуляторних актів (рішень, що впливають на господарську діяльність) регуляторних органів (майже всіх органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування). Регуляторна політика має низку урядових методик аналізу якості управлінських рішень, а саме: Методика проведення аналізу впливу регуляторного акта, Методика відстеження результативності регуляторного акта.</p>	<p>Громадські експерти можуть здійснювати експертизу регуляторної діяльності органу виконавчої влади на відповідність установленим процедурам (Закон України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності”) та здійснювати власний аналіз якості регуляторних актів, використовуючи зазначені методики.</p>

Законодавство України гарантує місцевим громадам право вибору форм народовладдя для вирішення місцевих проблем. У Законі України „Про місцеве самоврядування в Україні” закріплено право місцевих громад на *місцевий референдум* (ст. 7 Закону); на *загальні збори* громадян за місцем проживання (ст. 8 Закону); *місцеві ініціативи* (ст. 9 Закону); *громадські слухання* (ст. 13 Закону).¹

Вагомим інструментом впливу громадян на запровадження змін в своїх громадах є місцевий референдум, проведення якого регламентує Закон України „Про всеукраїнський та місцеві референдуми”.

Місцевий референдум – це форма вирішення територіальною громадою питань місцевого значення шляхом прямого волевиявлення. *Рішення, прийняті місцевим референдумом*, мають вищу юридичну силу по відношенню до рішень місцевих рад, на території яких він проводиться і не потребують будь-якого затвердження державними органами.

¹ Реалізація форм безпосередньої демократії: метод. посіб. / Упоряд. М.В. Менджул, М.М. Яцков. – 2-е вид. переробл., доповн. і виправл. – Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2009. – С. 5.

Предметом місцевого референдуму може бути: прийняття, зміна або скасування рішень з питань, віднесених законодавством України до відання місцевого самоврядування відповідних адміністративно-територіальних одиниць; прийняття рішень, які визначають зміст постанов місцевих рад та їх виконавчих і розпорядчих органів.

На місцеві референдуми можуть виноситися питання, віднесені до відання місцевого самоврядування, а також питання дострокового припинення повноважень відповідної місцевої ради та її голови. Виключно місцевими референдумами вирішуються питання про найменування або перейменування сіл, селищ, міст, районів, областей; питання про об'єднання в одну однойменних адміністративно-територіальних одиниць, які мають спільний адміністративний центр; питання про зміну базового рівня місцевого самоврядування у сільських районах; питання про реорганізацію або ліквідацію комунальних дошкільних навчальних закладів, а також дошкільних навчальних закладів, створених колишніми сільськогосподарськими колективними та державними господарствами.

Місцеві референдуми призначаються місцевими радами на вимогу: депутатів, що становлять не менш як половину від загального складу ради або на вимогу підписану однією десятою частиною громадян України, які постійно проживають на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці і мають право брати участь у референдумі.

Право ініціативи у збиранні підписів під вимогою про призначення місцевого референдуму належить громадянам України, які постійно проживають на території громади і мають право на участь у референдумі. Збирання підписів організують і здійснюють ініціативні групи референдуму.

Місцева рада після одержання пропозиції про проведення референдуму приймає на сесії у місячний строк одне з таких рішень:

- 1) про призначення референдуму;
- 2) про відхилення пропозиції про проведення референдуму у разі наявності серйозних порушень законодавства, які впливають на підстави для призначення референдуму;
- 3) про прийняття рішення, яке пропонується у вимозі про призначення референдуму, без наступного проведення референдуму.

У першому випадку, призначається референдум, який відбувається з організацією системи виборчих комісій, вільного, рівного, прямого та таємного голосування. Рішення, прийняті місцевим референдумом, є обов'язковими на території яких він проводиться і не потребують будь-якого затвердження державними органами.

У другому випадку, ініціативна група може звернутись до місцевого адміністративного суду з вимогою призначити референдум. Слід мати на увазі, що законодавство про референдуми досить застаріле і не відповідає вимог сучасності. Існує ряд можливостей для того щоб недопустити проведення референдуму.

Підготовка і проведення місцевих референдумів здійснюється за рахунок місцевих бюджетів.

Загальні збори громадян є однією з форм безпосередньої демократії, що найбільш доступна для громадян і є одним із засобів їх самоорганізації. Вони забезпечують членам територіальної громади можливість поєднувати колективне обговорення питань і прийняття рішень з їх особистою активністю та ініціативою.

Суб'єктами права ініціювання зборів може бути практично будь-який громадянин, що проживає у територіальній громаді. Усе залежить від того, що буде зазначено у положенні про загальні збори. Практика свідчить, що ініціаторами скликання зборів, як правило, можуть бути голова та депутати місцевої ради, громадська організація, орган самоорганізації населення, ініціативна група у складі не менш трьох осіб, які мають виборчі права і проживають у громаді.

Збори мають право обговорювати та приймати рішення з усіх питань, віднесених до компетенції територіальної громади та її органів. Збори наділяються повноваженнями, перелік яких цілком залежать від волі місцевої ради. Переважно це консультативні (дорадчі) й контрольні повноваження. Збори, у яких беруть участь всі чи більшість мешканців громади, можуть ухвалювати рішення загальнообов'язкового характеру, якщо відносяться до компетенції громади і не порушують прав та свобод громадян і якщо місцева рада делегує зборам такі повноваження.

Рішення загальних зборів громадян, як правило, носять рекомендаційний характер, однак **повинні враховуватись органами місцевого самоврядування** в їх діяльності.

Місцева ініціатива є однією з форм безпосередньої демократії, що проголошує право членів громади ініціювати розгляд у місцевій раді будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування. Іншими словами – офіційна письмова пропозиція (колективне звернення) з питань, які мають важливе значення для громадян, внесена до місцевої ради для розгляду та прийняття відповідного рішення.

Суб'єктом права місцевої ініціативи може бути ініціативна група (як правило, не менше трьох осіб) членів територіальної громади, яка уповноважується внести на розгляд місцевої ради проект рішення.¹

Місцева ініціатива оформлюється як проект рішення місцевої ради з пояснювальною запискою. Вимоги до оформлення змісту та структури документа тотожні вимогам з діловодства. Якщо здійснення предмету ініціативи потребує додаткового бюджетного фінансування, до документу повинен додаватися проект рішення ради про внесення необхідних змін чи доповнень до відповідного бюджету та кошторис витрат. Якщо реалізація місцевої ініціативи потягне за собою зменшення чи збільшення надходжень до місцевого бюджету, повинні бути надані необхідні розрахунки.

Місцева рада зобов'язана прийняти рішення по суті місцевої ініціативи, або прийняти рішення, яке не задовольняє ініціативну групу.

Громадські слухання – це зустріч членів територіальної громади з депутатами місцевої ради та посадовими особами місцевого самоврядування, органами самоорганізації населення, під час яких члени громади заслуховують їх, порушують питання та вносять

¹ Реалізація форм безпосередньої демократії: метод. посіб. / Упоряд. М.В. Менджул, М.М. Яцков. – 2-е вид. переробл., доповн. і виправл. – Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2009. – С. 14.

пропозиції щодо проблем розвитку територіальної громади. Громадські слухання проводяться не рідше одного разу на рік.

Суб'єктами права ініціювання громадських слухань є ініціативна група членів територіальної громади, депутати та голова місцевої ради, тощо. Перелік суб'єктів ініціювання залежить від волі місцевої ради. Особа, що проводитиме громадські слухання має бути авторитетною у громаді і не обов'язково головою місцевої ради.

На громадських слуханнях можуть бути обговорені будь-які питання, віднесені до відання місцевого самоврядування. Головне правило – предмет та мета громадських слухань повинні бути відомими учасникам слухань заздалегідь. І жодним чином не допускати розгляд питань та прийняття рішень, які не стосуються теми слухань та не були внесені до порядку денного громадських слухань.

Пропозиції, які вносяться за результатами громадських слухань, підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого самоврядування. Однак треба мати на увазі, що пропозиції носять рекомендаційний характер. На відміну від місцевих ініціатив, де місцева рада повинна реагувати на подібну ініціативу прийняттям відповідних рішень, правові наслідки громадських слухань полягають у тому, що рада повинна розглянути на засіданні пропозиції слухань, однак прийняття якогось рішення по суті не є обов'язковим.

До правових інструментів можна віднести і **звернення за захистом прав та законних інтересів до суду.**

Оскільки „мішенню” більшості кампаній адвокати є органи влади та їх посадові особи, то і основним видом захисту буде подання **адміністративного позову** (розглядається адміністративним судом, містить публічно-правовий спір, у якому хоча б однією зі сторін є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень).

Адміністративний позов подається до адміністративного суду у **формі письмової позовної заяви** особисто позивачем або його представником. Позовна заява може бути надіслана до адміністративного суду поштою.

Адміністративний позов, відповідно до ст. 105 Кодексу адміністративного судочинства України може містити вимоги про:

- 1) скасування або визнання нечинним рішення відповідача - суб'єкта владних повноважень повністю чи окремих його положень;
- 2) зобов'язання відповідача - суб'єкта владних повноважень прийняти рішення або вчинити певні дії;
- 3) зобов'язання відповідача - суб'єкта владних повноважень утриматися від вчинення певних дій;
- 4) стягнення з відповідача - суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю;
- 5) виконання зупиненої чи невчиненої дії;

б) встановлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень та інші вимоги на захист прав, свобод чи інтересів у сфері публічно-правових відносин.

Стаття 106 Кодексу адміністративного судочинства України встановлює такі **вимоги до позовної заяви**:

1. У позовній заяві зазначаються:

- найменування адміністративного суду, до якого подається позовна заява;
- ім'я (найменування) позивача, поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;
- ім'я (найменування) відповідача, посада і місце служби посадової чи службової особи, поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі відомі;
- зміст позовних вимог і виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги;
- у разі необхідності - клопотання про звільнення від сплати судового збору; про звільнення від оплати правової допомоги і забезпечення надання правової допомоги, якщо відповідний орган відмовив особі у забезпеченні правової допомоги; про призначення судової експертизи; про витребування доказів; про виклик свідків тощо;
- перелік документів та інших матеріалів, що додаються.

2. На підтвердження обставин, якими обґрунтовуються позовні вимоги, позивач зазначає докази, про які йому відомо і які можуть бути використані судом.

3. До позовної заяви додаються її копії та копії всіх документів, що приєднуються до неї, відповідно до кількості відповідачів, документ про сплату судового збору, крім випадків, коли його не належить сплачувати.

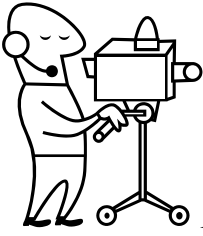
4. Позовна заява підписується позивачем або його представником із зазначенням дати її підписання.

5. Якщо позовна заява подається представником, то у ній зазначаються ім'я представника, його поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є. Одночасно з позовною заявою подається довіреність чи інший документ, що підтверджує повноваження представника.

Зразок адміністративного позову додається (див. Додаток № 5).

Не зважаючи на те, що самим ефективним способом захисту права та законних інтересів є судовий, він не може бути основним в кампаніях громадського представництва, так як потребує значних затрат часу (*оскільки, навіть при задоволенні Вашого позову в суді першої інстанції, може бути його перегляд апеляційною та касаційною інстанціями*).

3.2. Інформаційні кампанії та організація масових заходів

Інформаційна кампанія може передбачати: виступи в засобах масової інформації, відкриті листи в засоби масової інформації, прес-конференції, засідання прес-клубів, видання інформаційних буклетів, бюлетнів, біг-бордів, листівок та інших матеріалів, проведення збору підписів тощо.

Важливим для кампанії адвокати є підготовка „**ключового повідомлення**”, яке спрямоване цільовим групам з метою донесення до них ідей кампанії та переконання в необхідності запровадження змін.

Для різних осіб, установ, органів влади можуть бути використані різні ключові повідомлення. На зміст ключового повідомлення впливають: мета повідомлення та цільова група.

В літературі запропонована така схема ключового повідомлення:

- 1) Твердження (Це основна ідея повідомлення. Необхідно кількома влучними реченнями презентувати суть повідомлення).
- 2) Докази (твердження чи основна ідея повинна бути підтверджена фактами. *Наприклад: Серед дорослого населення України чоловіки складають лише 38 %, а не: В Україні залишилося 6 000 000 чоловіків*).
- 3) Приклад (Після подачі фактів необхідно надати історії людського обличчя. Для персоналізації фактів та цифр можна використати історії з власного досвіду).¹

Для **ключового повідомлення** важливими є:

- 1) Зміст (Основна ідея повідомлення, яку слід донести до цільової аудиторії).
- 2) Мова викладу повідомлення (слід обирати зрозумілі для аудиторії слова).
- 3) Джерело отримання повідомлення (*наприклад, активіст організації, пересічний громадянин, посадова особа, знаменитість і т.п.*).
- 4) Формат передачі повідомлення (*наприклад, підписана петиція, особиста зустріч, телебачення, радіо, реклама і т.п.*)
- 5) Час та місце передачі повідомлення (Слід враховувати, чи не планується найближчим часом виборча кампанія, здатна змусити політиків уважніше поставитися до вашого повідомлення, ніж за звичайних умов, або інші обставини)

Презентація є офіційним способом передачі повідомлення цільовій аудиторії. Вона може бути різною: від бесіди з невеликою групою до офіційної презентації перед сотнями людей на міжнародній конференції чи по телебаченню.

При плануванні презентації слід враховувати: усі чинники, які можуть вплинути на презентацію (місце проведення, обладнання тощо), цільова аудиторія та її зацікавленість проблемою, час на презентацію та відповіді на питання.

Класичною структурою промови на презентації є вступ, основна частина і підбиття підсумків (висновок).

¹ Адвокати: практичний посібник / Упорядк. Ганна Кіященко. - К., 2009. - С. 63.

Ключове повідомлення може бути: передане під час виступів в засобах масової інформації, у відкритих листах в засоби масової інформації; міститися на інформаційних матеріалах (буклетах, листівках, наліпках, біг-бордах тощо), в прес-релізах.

Прес-реліз є необхідним не тільки для привернення уваги громадськості до проблеми, а і для забезпечення широкого висвітлення в ЗМІ кампанії адвокати. Оскільки ЗМІ отримують сотні прес-релізів протягом одного дня і значну частину з них ніколи не використовують, то Ваш прес-реліз повинен бути цікавим та інформативним.

Значною для кампанії адвокати може стати акція «від дверей до дверей», яка є один з основних видів безпосереднього залучення громадян до кампанії. Великим „плюсом” цієї акції є те, що ідея кампанії підтримується і пропагується звичайними громадянами. Для цього, звичайно, необхідно донести до них на зрозумілій мові основні ідеї. Ця кампанія передбачає обхід квартир (будинків) громадян, зустрічі в ними, розповсюдження матеріалів кампанії.

Важливу роль в кампанії адвокати відіграють різні масові заходи, акції. При цьому нема єдиного, універсального алгоритму дій. Кожна кампанія адвокати повинна бути унікальною, скорегованою на конкретну проблему, цільову аудиторію.

Право громадян збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, гарантує стаття 39 Конституції України. Важливо пам'ятати, що громадяни повинні про такі заходи завчасно сповістити органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Детальний порядок сповіщення та строки мають бути встановлені законом, водночас Рішенням Конституційного Суду України від 19.04.2001 р. № 4-рп/2001 у справі щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання встановлено, що тривалість строків завчасного сповіщення повинна бути встановлена в розумних межах.

Обмеження реалізації права на мирні зібрання може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку - з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

В кампанії адвокати можна використовувати **мистецькі акції**, які розраховані на привернення уваги широкого кола громадян, а також окремих цільових груп до проблеми кампанії.

Мистецька акція може бути спрямована на формування інформаційного приводу чи збору ресурсів для реалізації кампанії.

До мистецьких акцій, які можна застосовувати в кампаніях адвокати:

- Вуличні театралізовані вистави.
- Інсценізації.
- Вуличні концерти.
- Виставки.
- Фестивалі тощо.

Демонстрація - це збори людей в громадському місці з метою привернення уваги до конкретної події або проблеми. Вона може тривати декілька хвилин, годин або навіть днів, проводиться на одному місці (мітинг, пікет) або включати пішу ходу в громадському місці.¹

¹ Адвокати: практичний посібник / Упорядк. Ганна Кіященко. - К., 2009. - С. 71.

Важливе значення має висвітлення мети демонстрації у ЗМІ, що повинно сприяти запровадженню змін.

Організація демонстрації потребує широкого залучення громадськості, значних затрат по підготовці, тому її проведення доцільне якщо інші методи не дають результату, або нема часу на переговори, звернення та інші акції.

Під час демонстрацій варто використовувати різні інформаційні матеріали (*наприклад, плакати, костюми, свічки, свистки тощо, які привернуть увагу людей та ЗМІ*), а також заздалегідь повідомити пресу, органи місцевого самоврядування, міліцію.

В кампаніях адвокати можна використовувати **бойкот** - це організована суспільна відмова користуватися певними товарами або послугами. Бойкот важливий для привернення уваги до тем експлуатації, дискримінації або інших несправедливостей, особливо в приватному секторі. Безперечно без висвітлення ЗМІ результативність цього методу невелика.

Перед початком демонстрацій, бойкотів, варто попередити про них орган влади чи посадових осіб, відповідальних за ухвалення рішення. Можливо вдасться шляхом переговорів досягти змін.

Популярними останнім часом стали **флешмоби** (неочікувана поведінка незнайомих людей у заздалегідь обумовленому місці у певний час). Учасники акції виконують певні дії, а потім швидко розходяться. Флешмоб є короткочасною акцією (зазвичай до 5 хвилин) з завчасно розробленим сценарієм.

Єдина мета флешмобу — це формування інформаційного повідомлення, привернення уваги до проблеми, яку порушує кампанія. Детальний сценарій акції готується ініціативною групою в форматі «мозкового штурму» за кілька днів до неї. В цей же час проводиться розсилка по e-mail чи sms.¹ Під час флешмобу учасники чітко виконують правила, не спілкуються між собою, а також не обговорюють його (до, після, під час акції).

Пікетування - форма прямої агітації, що проводиться в публічних місцях, групою прихильників кампанії. Зазвичай пікет складається з 2-5 чоловік, які роздають інформаційні матеріали, закликають підтримати їх переконання в кампанії, роз'яснюють їх позицію громадянам, збирають підписи під зверненнями.

Основна мета пікетування полягає в тому, щоб залучити громадян в кампанію, заручитися їх підтримкою. Пікет дозволяє створити ефект *поєднання* різних форм агітації: за допомогою плакатів і листівок, спілкування, мови дій, символіки уніформи, а іноді і музичні засоби дії. В тому випадку, якщо пікет привертає увага ЗМІ, його дія посилюється.²

Отже, кампанія адвокати може передбачати використання різних методів (інструментів), вичерпний перелік яких важко сформулювати.

¹ Адвокати: практичний посібник / Упорядк. Ганна Кіяченко. - К., 2009. - С. 73.

² Ефективні антикорупційні інструменти – громадський моніторинг та кампанії адвокати: матеріали тренінгу / Менеджмент Системс Інтернешнл. - 2008, - С. 60.

3.3. Роль лобіювання у впровадженні змін.

Важливу роль у процесі запровадження демократичних перетворень відіграє лобіювання. Для багатьох людей термін „лобіювання” має негативний зміст. Лобіювання ж означає просто проштовхування до прийняття, відміну чи вдосконалення рішень або політики на місцевому, національному або навіть міжнародному рівнях.

Термін „лобізм” виник в американському політичному житті у 1830 року. Представники різних зацікавлених груп проводили багато часу в кулуарах (lobby - кулуар, холл, вестибюль) залів засідань законодавчих органів Сполучених Штатів, сподіваючись порозмовляти з законодавцями і, тим самим, спробувати вплинути на їх рішення. Поступово термін увійшов в політичний жаргон і отримав більш широкий зміст, оскільки почав стосуватися всього, що так чи інакше впливає на рішення в сфері управління.

Не дивлячись на сучасну явну неточність застосування терміну, можна окреслити деякі межі цього поняття:

- 1) Лобіювання пов'язане лише з прийняттям публічних рішень. Рішення, що приймаються приватними особами, організаціями чи корпораціями можуть також зазнати впливу певних зацікавлених груп, але такий вплив не прийнято називати лобізмом.
- 2) Всі види лобізму мотивовані бажанням вчинити вплив. Багато дій або подій можуть впливати на процес прийняття публічних рішень, але якщо вони не викликані бажанням здійснити такий вплив, то він не є лобізмом.
- 3) Під лобіюванням слід розуміти наявність посередника або представника як зв'язної ланки між групою громадян країни і державними офіційними особами. Окремий громадянин, який по своїй власній волі і користуючись доступними для нього засобами, намагається вплинути на публічного чиновника, не може рахуватися лобістом.
- 4) Будь-яке лобіювання безсумнівно пов'язане з встановленням контактів для передачі повідомлень, оскільки це єдиний шлях, яким можна здійснювати вплив. Таким чином, в широкому змісті – лобізм це встановлення контактів і передача повідомлень, адресованих представникам влади, публічним особам з наміром вплинути на їх рішення.¹

У загальному виді суть лобіювання полягає в тому, щоб інформувати і переконувати інших (державних управлінців, тих, хто приймає рішення). Безумовно, для цього одних контактів замало. Адже лобісту перш за все варто володіти інформацією, яка цікавить конкретну особу, відповідальну за прийняття того чи іншого рішення. Крім того, така інформація і загальні ідеї відносно затверджуваних рішень повинні бути викладені відповідальним за прийняття рішень завчасно, ще до того, як з'явиться проект рішення.

¹ Солонтай О.Г., Навроцький В.В., Коваль О.Д. Лобіювання: сутність, засади, практика застосування: посібник для тренерів / О.Г. Солонтай, В.В. Навроцький, О.Д. Коваль. – Ужгород, 2003. – С. 10 - 11.

Досвідчені лобісти і законодавці дотримуються єдиної думки, що питання своєчасності і повноти інформації - найбільш важливі в процесі прийняття рішень і впливу на них. Зрозуміло, що специфіка діяльності того чи іншого лобіста залежить від характеру рішення, на яке він збирається вплинути, і від характеру організації, яку він представляє. Але незалежно від цього всім лобістам у більшості випадків приходиться так чи інакше робити наступну роботу:

- Збирати факти. Державне управління - це нескінченна кількість конкретних фактів, статистичних даних, економічних показників, думок і рішень, про які варто знати й у яких необхідно розбиратися.

- Інтерпретувати управлінські акти. Ключова функція лобіста полягає в тому, щоб інтерпретувати керівництву організації значення управлінських актів і потенційні наслідки затверджуваних рішень. Лобісти часто прогнозують, що може відбутися в сфері законодавства, і пропонують заходи для запобігання ймовірних небажаних наслідків.

- Інтерпретувати дії організації. Під час практично щоденних контактів із депутатами місцевих рад лобіст доводить до їхнього відома думку організацій і конкретних груп громадськості щодо розглядуваних рішень.

- Захищати позиції організації. Крім надання окремих фактів, лобіст від імені організації відстоює її інтереси, тобто переконує державних службовців в необхідності підтримки визначеного рішення чи протидії йому. Варто мати на увазі, що деякі депутати не мають час для того, щоб не тільки вивчити, але і просто прочитати кожен проект рішення, із приводу якого їм доведеться голосувати. Тому депутати значною мірою залежать від інформації лобістів, особливо інформації такого змісту, що розкриває ймовірні наслідки для їх виборців у випадку затвердження обговорюваного проекту.

- Сприяти збуту продукції. Держава є одним з найбільших замовників продукції чи послуг. Лобіст найчастіше є сполучною ланкою, за посередництва якого здійснюються торгові операції. Лобіст, що має дружні відносини з державними чиновниками, може бути каналом, що з'єднує державні установи і компанію чи організацію.

Тактика лобістської діяльності пов'язана з вибором засобів і методів впливу на органи державної влади і варіюється від системних, конституційних методів до антисистемних, так званих "методів прямої дії", від легальних до протизаконних. Ми вашій увазі пропонуємо 2 типи поділу методів лобіювання: „конституційні - неконституційні” та „прямі - непрямі”.

Конституційні дії передбачають:

- - безпосередні консультації, участь у слуханнях, які проводить уряд чи парламент;
- - заяви, рекомендації висловлені напередодні процесу прийняття рішення;
- - представництво лобістської групи у парламенті;
- - офіційне лобіювання;
- - прийняття політичних рішень, масові політичні акції, мітинги, збори, тощо.

До методів впливу з елементами прямої дії належать (неконституційні):

- несанкціоновані страйки з висуненням ультиматумів до органів державної влади;
- застосування методів "масового лобіювання": демонстрації, мітинги, пікети; акції тощо, що супроводжуються порушеннями чинного законодавства;
- телефонні дзвінки;

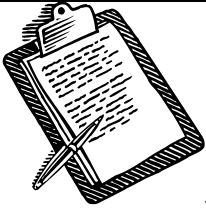
- порушення законодавства у т.ч. насильницькі дії (включаючи терор); акції громадської непокори; порушення громадського порядку. Водночас при застосуванні методів та заходів, які порушують законодавство, важко уникнути притягнення до відповідальності.

Пряме лобіювання:

- особисті зустрічі;
- телефонні розмови;
- особистий власноруч написаний текст;
- масове розсилання індивідуальних листів;
- масові поштові кампанії;
- „електронна злива”;
- подання петиції та інше.

Непряме лобіювання:

- кампанії у засобах масової інформації;
- цілеспрямовані політичні кампанії;
- залучення професійної допомоги;
- залучення громадських організацій, приєднання до партійних організацій;
- масові демонстрації та інше.¹

Золоті правила лобіювання:

1. Знати про рішення що приймається, всі ключеві моменти, хто є відповідальним за його прийняття, його політичну орієнтацію, корисні та використовувані зв'язки.
2. Бути уважним: шукати інформацію, створити робочу мережу контактів, розвивати і адаптувати ваші резюме, вивчати розстановку сил.
3. „Прокидатися” зрання: вступати у справу так швидко як це можливо, народжувати ініціативи, представляти конкретні проекти, бути готовими, вибудувати аргументацію.
4. Діяти в солідарності: створювати альянси, представляти себе як міжнародну інстанцію, йти на компроміси, шукати підтримку в адміністрації.
5. Примножувати Ваші зусилля: завжди зустрічатися с кількома людьми, що приймають рішення, ніколи не нехтувати низькими рівнями в ієрархії, примножувати ваші аргументи і підходи, перевіряти, щоб Ваша інформація була точною.
6. Бути визначеним: забути крайні судження, визначити ясні цілі, бути готовими «осаджати» довгий час, бути готовому раніше дати, ніж отримати, бути стійкими.
7. Бути комунікабельними: приймати логіку влади, поставити себе в ситуацію свого противника, пропрацювати план і зміст повідомлення.

¹ Солонтай О.Г., Навроцький В.В., Коваль О.Д. Лобіювання: сутність, засади, практика застосування: посібник для тренерів / О.Г. Солонтай, В.В. Навроцький, О.Д. Коваль. – Ужгород, 2003. – С. 17 - 19.

Моніторинг та оцінка кампанії адвокати

Збір інформації про кампанію адвокати повинен здійснюватися постійно, на всіх її етапах. Це дозволить не тільки відстежувати хід кампанії адвокати, але і вносити корективи в робочий план та вчасно змінювати методи (інструменти) кампанії.

По завершенні кампанії варто здійснювати **моніторинг та оцінку** результатів, що дозволить зробити висновок про успішність чи не успішність адвокати.

Моніторинг — це вивчення ступеню просування до поставленої мети, а також оцінка того, які дії успішні, а які ні.

Оцінка результатів — це визначення громадської думки про якість і вплив втручання.¹

Для проведення моніторингу та оцінки заходів варто використовувати різні методи (спостереження, опитування, анкетування, аналіз ЗМІ та ін.) та досліджувати різні дані:

- кількісні (*наприклад, статистичні дані*);
- якісні (*наприклад, дослідження окремих випадків, подій, думок людей, виконавців кампанії, цільової аудиторії тощо*).

При цьому слід визначити необхідні індикатори оцінки.

Загалом при моніторингу кампанії адвокати варто з'ясувати:

- чи вірно визначені мета, завдання та цільова група кампанії адвокати?;
- чи використано всі методи (інструменти) кампанії, визначені робочим планом, якщо ні то чому?;
- які з використаних методів (інструментів) були успішними, які ні та чому?;
- чи були залучені потенційні партнери, створена коаліція, наскільки партнерство було успішним?;
- чи висвітлювалася кампанія адвокати в ЗМІ?;
- чи досягнена мета кампанії адвокати (*вирішена проблема, запроваджені зміни, реформи*), якщо ні, то чому? і т.п.

В процесі дослідження варто опитувати як представників цільової групи, так і виконавців кампанії.

Якщо проведена кампанія адвокати не була успішною, проблема залишається не вирішеною, то варто проаналізувати причини і спланувати нову кампанію адвокати, оскільки можливо не вірно обрана цільова аудиторія, методи (інструменти) тощо.

Крім того, моніторинг може показати, що прийняте рішення не виконується. У такому випадку, варто спланувати та здійснити кампанію спрямовану на те, щоб прийняте рішення виконувалося.

¹ Адвокати: практичний посібник / Упорядк. Ганна Кіященко. - К., 2009. - С. 75.

Додатки

Додаток № 1

Методи (інструменти) кампанії громадського представництва

- 1) Інформаційні кампанії (інтерв'ю, прес-конференція, засідання прес-клубів, інформаційні бюлетені, біг-борди, листівки, публікація відкритих листів, звернень)
- 2) Написання звернень
- 3) Подання інформаційних запитів
- 4) Проведення громадських експертиз
- 5) Судові позови
- 6) Збори громадськості, громадські слухання
- 7) Збір підписів
- 8) Марші, мітинги, пікетування
- 9) Страйки, бойкоти
- 10) Флешмоби
- 11) Семінари, конференції, круглі столи, дебати
- 12) Залучення знаменитостей
- 13) Кампанія "від дверей до дверей"
- 14) Наметові табори
- 15) Голодування
- 16) Лобіювання
- 17) Залучення експертів
- 18) Зустрічі з посадовцями, відповідальними особами
- 19) Переговори (з владними структурами, союзниками, опонентами)
- 20) Створення коаліції
- 21) Автопробіги
- 22) Телефонне блокування
- 23) Національні та міжнародні дні солідарності тощо.

Додаток № 2. Зразок інформаційного запиту

Лого, назва та адреса організації

Вих. № _ від _ _____ 2010 р.

Начальнику
Управління у справах сім'ї та молоді
Закарпатської обласної державної адміністрації
п. _____

Голови громадської організації (*назва організації*)
Прізвище, Ім'я, по батькові керівника

Адреса організації, номер телефону
(Якщо адреса не вказана вище, поряд з лого)

Запит щодо надання письмової інформації

Згідно ст. 34 Конституції України, ст. 9, 31, 32 Закону України «Про інформацію» прошу надати інформацію про:

Зазначається документ, письмова або усна інформація, яку бажаєте одержати, наприклад:

1. Положення про конкурс проектів програм, розроблених громадськими організаціями, стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї на 2010 рік.
2. Положення про конкурсну комісію з розгляду проектів програм, розроблених громадськими організаціями, стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї на 2010 рік.
3. Склад конкурсної комісії з розгляду проектів програм, розроблених громадськими організаціями, стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї на 2010 рік.
4. Організаційне забезпечення проведення конкурсу проектів програм, розроблених громадськими організаціями, стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї.
5. Кількість проектних заявок від молодіжних громадських організацій, поданих впродовж 01 січня - 15 листопада 2010 року.
6. Перелік переможців конкурсу проектів серед молодіжних громадських організацій, а також назви підтриманих проектів.
7. Кількість бюджетних коштів, передбачених на фінансування підтриманих проектів молодіжних громадських організацій.

Відповіді на запит просимо у встановленому порядку надсилати на адресу: (*адреса організації, номер телефону*).

Дякую за сприяння в отриманні інформації.

З повагою,

Голова (*назва організації*)

Підпис

*Прізвище, ім'я, по
батькові керівника*

Додаток № 3. Зразок звернення

До Державної податкової адміністрації
України,
04655, м. Київ-53, Львівська пл., 8
Громадська організація
КАПЛ "Вестед", м. Ужгород, вул. 8
Березня 46/125

Пропозиція до проекту Податкового кодексу України

Враховуючи, що в Листах Державної податкової адміністрації України від 06.10.2004 р. № 8883/6/15-1316 та від 14.12.2004 р. № 24299/7/15-1317, констатовано, що членські внески (вступні, цільові), отримані безоплатно неприбутковими організаціями групи «б», зокрема **благодійними та громадськими організаціями**, звільняються від оподаткування податком на прибуток **просимо Вас п. 27.3 ст. 27 (розділ III податок на прибуток підприємств)** доповнити словами "**членських (вступних, цільових) внесків**", *тобто нова редакція повинна бути наступною:*

"27.3. Від оподаткування звільняються доходи неприбуткових організацій, визначених у підпункті „б” пункту 27.1 цієї статті, отримані у вигляді:

коштів або майна, які надходять безоплатно або у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи добровільних пожертвувань;

членських (вступних, цільових) внесків;

пасивних доходів;

коштів або майна, які надходять таким неприбутковим організаціям від ведення їх основної діяльності, з урахуванням положень підпункту 27.1 цієї статті;

дотацій або субсидій, отриманих із державного або місцевого бюджетів, державних цільових фондів або в межах технічної чи благодійної, у тому числі гуманітарної, допомоги, що надаються таким неприбутковим організаціям відповідно до умов міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, крім дотацій на регулювання цін на платні послуги, які надаються таким неприбутковим організаціям або через них їх одержувачам згідно із законодавством з метою зниження рівня таких цін".

Також просимо Вас доповнити ст. 10 (розділ IV податок на доходи фізичних осіб) новим пунктом такого змісту:

"10.7.6. Не включається до оподаткованого доходу цільова благодійна допомога у вигляді компенсації вартості витрат на проживання, проїзд, харчування осіб, які були запрошені неприбутковою організацією на заходи (семінари, тренінги, конференції, круглі столи тощо) згідно з кошторисом такої неприбуткової організації.

14 серпня 2010 р.

Президент ГО КАПЛ "Вестед"

М.В. Менджул

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА
від 5 листопада 2008 р. N 976
Київ

Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади

(Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ N 1103 від 14.10.2009)

З метою створення належних умов для участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики Кабінет Міністрів України

п о с т а н о в л я є:

1. Затвердити Порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади, що додається.

(Пункт 2 виключено на підставі Постанови КМ N 1103 від 14.10.2009)

3. Рекомендувати органам місцевого самоврядування керуватися під час проведення громадської експертизи їх діяльності затвердженим цією постановою Порядком.

Прем'єр-міністр України

Ю.ТИМОШЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 5 листопада 2008 р. N 976

ПОРЯДОК
сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади

1. Цей Порядок, розроблений відповідно до пункту 4 статті 5 Указу Президента України від 15 вересня 2005 р. N 1276 "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики", визначає процедуру сприяння проведенню інститутами громадянського суспільства громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади.

2. Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади (далі - громадська експертиза) є складовою механізму демократичного управління державою, який передбачає проведення інститутами громадянського суспільства оцінки діяльності органів виконавчої влади, ефективності прийняття і виконання такими органами рішень, підготовку пропозицій щодо розв'язання суспільно значущих проблем для їх врахування органами виконавчої влади у своїй роботі.

У цьому Порядку під інститутами громадянського суспільства слід розуміти громадські організації, професійні та творчі спілки, організації роботодавців, благодійні і релігійні організації, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації та інші непідприємницькі товариства і установи, легалізовані відповідно до законодавства.

3. Орган виконавчої влади сприяє інституту громадянського суспільства у проведенні громадської експертизи у разі надходження від нього письмового запиту із зазначенням:

його найменування, відомостей про легалізацію, місцезнаходження та електронної адреси (за наявності);

предмета і мети громадської експертизи;

переліку документів та інших матеріалів, необхідних для проведення громадської експертизи (далі - матеріали);

адреси, за якою надсилається відповідь на запит, або прізвища, ім'я та по батькові особи, уповноваженої одержати таку відповідь, її контактного телефону і електронної адреси (за наявності).

День надходження запиту є датою початку проведення громадської експертизи.

4. Орган виконавчої влади після надходження від інституту громадянського суспільства письмового запиту щодо проведення громадської експертизи:

1) видає у тижневий строк наказ (розпорядження) про проведення такої експертизи і заходів, пов'язаних з підготовкою матеріалів, із зазначенням прізвища, ім'я, по батькові та посади особи (осіб), відповідальної (відповідальних) за забезпечення взаємодії з інститутом громадянського суспільства, зміст якого доводить до відома інституту громадянського суспільства, що ініціює проведення громадської експертизи, протягом трьох днів з моменту його видання;

2) утворює у разі потреби робочу групу для підготовки матеріалів із залученням представників інституту громадянського суспільства, що ініціює проведення громадської експертизи;

3) розміщує у тижневий строк інформацію про надходження запиту щодо проведення громадської експертизи та заходи, здійснені органом виконавчої влади з метою сприяння її проведенню, на власному веб-сайті;

4) подає інституту громадянського суспільства матеріали або завірені в установленому порядку їх копії з урахуванням вимог та строку, визначених Законом України "Про інформацію".

5. Посадові особи органу виконавчої влади не повинні перешкоджати проведенню громадської експертизи та втручатись у діяльність інституту громадянського суспільства, пов'язану з її проведенням.

6. Пропозиції, підготовлені інститутом громадянського суспільства за результатами проведеної громадської експертизи (далі - експертні пропозиції), враховуються органом виконавчої влади під час підготовки програм соціально-економічного розвитку, державних цільових та регіональних програм, формування бюджетів відповідного рівня, вирішення питань поточної діяльності.

7. Орган виконавчої влади після надходження експертних пропозицій:

1) розміщує їх у тижневий строк на власному веб-сайті;

2) розглядає їх на найближчому засіданні колегії за участю представників інституту громадянського суспільства, що проводив громадську експертизу. У разі коли колегію не утворено, експертні пропозиції розглядає керівник органу виконавчої влади у двотижневий строк за участю представників інституту громадянського суспільства, що проводив громадську експертизу;

2-1) розробляє і затверджує за результатами розгляду експертних пропозицій заходи, спрямовані на їх реалізацію;

(Пункт 7 доповнено підпунктом 2-1 згідно з Постановою КМ N 1103 від 14.10.2009)

3) подає у десятиденний строк інституту громадянського суспільства, що проводив громадську експертизу, письмову відповідь про результати розгляду експертних пропозицій та заходи, спрямовані на їх реалізацію, з одночасним розміщенням відповідної інформації у засобах масової інформації та/або на власному веб-сайті;

(Підпункт 3 пункту 7 в редакції Постанови КМ N 1103 від 14.10.2009)

4) надсилає в письмовій та електронній формі Секретаріату Кабінету Міністрів України для розміщення на урядовому веб-сайті "Громадянське суспільство і влада":

інформацію про найменування, прізвище, ім'я, по батькові керівника, поштову адресу, контактні дані інституту громадянського суспільства, що проводив громадську експертизу, предмет та строки її проведення;

експертні пропозиції, подані інститутом громадянського суспільства за результатами проведеної громадської експертизи;

затверджені органом виконавчої влади заходи для реалізації експертних пропозицій;

відповідь органу виконавчої влади інституту громадянського суспільства про результати розгляду експертних пропозицій та заходи для їх реалізації.

(Пункт 7 доповнено підпунктом 4 згідно з Постановою КМ N 1103 від 14.10.2009).

Додаток № 5. Зразок адміністративного позову

До _____
(найменування місцевого суду)

Позивач

_____,
(п. і. б.)
що проживає за адресою: індекс _____,
(місце проживання)
Номер засобу зв'язку _____

Відповідач

місцезнаходження: індекс _____
Номер засобу зв'язку _____

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОЗОВ

"__" _____ 200_ р. _____
(вказати службову особу (орган державної влади),

_____ дії, що порушують права, свободи і законні інтереси громадянина,

_____ який подав даний адміністративний позов, час їх вчинення)

Неправомірність таких дій _____
(вказати службову особу чи орган державної влади)

підтверджується наступним: _____
(вказати підстави, з яких заявник

_____ вважає дії неправомірними)

Згідно з ст. ст. 104 - 106 Кодексу адміністративного судочинства України,

ПРОШУ:

1. Зобов'язати _____ усунути допущені порушення моїх прав шляхом _____.

2. В порядку підготовки справи до слухання витребувати матеріали з приводу мого позову від _____.

Додатки:

1. Письмові докази, що підтверджують неправомірність дій службової особи (органу державної влади)
2. Квитанція про сплату державного мита.

Дата

Підпис

До _____
(найменування суду)

Позивач _____,
(П. І. Б.)

що проживає за адресою: _____

Номер засобу зв'язку, електронна пошта
—

Відповідач _____,
(найменування)

місцезнаходження: _____

Номер засобу зв'язку, електронна пошта _____

**Позовна заява
про визнання нечинним (про скасування) рішення державного органу**

" ___ " _____ 20__ р. я звернувся із заявою до _____

_____ (найменування державного органу)

з питання _____.

(суть порушеного питання)

" ___ " _____ 20__ р. я отримав рішення від " ___ " _____ 20__ р. за N
_____, яким мені відмовлено у задоволенні мого прохання на підставі

_____ (мотиви відмови)

Зазначене рішення вважаю необґрунтованим і неправомірним, а також таким, що порушує мої права, передбачені _____, оскільки

На підставі вищевикладеного, керуючись ст. ст. _____, ст. ст. 104, 105 Кодексу адміністративного судочинства України,

ПРОШУ:

1. Визнати оскаржуване рішення нечинним (варіант: скасувати).
2. Зобов'язати _____ (найменування державного органу) задовольнити мою вимогу шляхом _____.

Додатки:

1. Копія заяви, поданої до державного органу.
2. Відповідь на заяву (рішення N ___ від " ___ " _____ 20__ р.).
3. Докази сплати державного мита.
4. Копія заяви та доданих до неї документів

" ___ " _____ 20__ р. _____ / _____ /
(підпис)

Список літератури

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України - 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Про об'єднання громадян : Закон України № 2460-ХІІ від 16 червня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України - 1992. - № 34. - Ст. 504.
3. Про молодіжні та дитячі громадські організації : Закон України № 281-ХІV від 1 грудня 1998 // Відомості Верховної Ради України – 1999.- № 1. - Ст. 2.
4. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України № 1045-ХІV від 15 вересня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України – 1999.- № 45. - Ст. 397.
5. Про професійних творчих працівників та творчі спілки : Закон України № 554/97-ВР від 7 жовтня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України – 1997.- № 52. - Ст. 312.
6. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України № 1045-ХІV від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України – 1997.- № 24. - Ст. 170.
7. Про Товариство Червоного Хреста України : Закон України № 330-ІV від 28 листопада 2002 р. // Відомості Верховної Ради України – 2003. - № 5. - Ст. 47.
8. Про захист прав споживачів : Закон України № 1023-ХІІ від 12 травня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України – 1991. - № 30. – Ст. 379.
9. Про затвердження Положення про порядок легалізації об'єднань громадян: Постанова Кабінету Міністрів України № 140 від 26 лютого 1993 р. // Зібрання постанов Уряду України. – 1993.- № 7.- Ст. 144.
10. Про порядок справляння і розміри збору за реєстрацію об'єднань громадян: Постанова Кабінету Міністрів України № 143 від 26 лютого 1993 р. // Зібрання постанов Уряду України. – 1993.- № 7.- Ст. 147.
11. Про порядок реєстрації символіки об'єднань громадян: Постанова Кабінету Міністрів України № 144 від 26 лютого 1993 р. // Зібрання постанов Уряду України. – 1993.- № 7.- Ст. 148.
12. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр громадських формувань: Наказ Міністерства юстиції України від 19 грудня 2008 року № 2226/5. // Офіційний вісник України - 2008. - № 99. - Ст. 3279.
13. Адвокаті: практичний посібник / Упорядк. Ганна Кіященко. - К., 2009. - 102 с.
14. Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади: теорія і практика / Рівненська обласна громадська організація “Комітет виборців України”. – Рівно, 2010. - 32 с.
15. Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади в Україні: організація та проведення : практич. посіб. / О. В. Літвінов, О. В. Тинкован, Н. М. Літвінова (та ін.) ; за заг. ред. О. В. Літвінова. – Дніпропетровськ: МОНОЛІТ, 2010. - 180 с.
16. Лациба М.В. Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади: крок за кроком / М. Лациба, О. Хмара, О. Орловський ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. — К. : [Агентство “Україна”], 2010. - 96 с.
17. Ефективні антикорупційні інструменти – громадський моніторинг та кампанії адвокатів: матеріали тренінгу / Менеджмент Системс Інтернешнл. - 2008, - 121 с.
18. Реалізація форм безпосередньої демократії: метод. посіб. / Упоряд. М.В. Менджул, М.М. Яцков. – 2-е вид. переробл., доповн. і виправл. – Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2009. – 72 с.
19. Солонтай О.Г., Навроцький В.В., Коваль О.Д. Лобіювання: сутність, засади, практика застосування: посібник для тренерів / О.Г. Солонтай, В.В. Навроцький, О.Д. Коваль. – Ужгород, 2003. - 140 с.

Карпатське Агентство Прав Людини «ВЕСТЕД»

Карпатське агентство прав людини „Вестед” є неурядовою неприбутковою громадською організацією, яка працює у сфері захисту прав людини з 1998 року.

Стратегічною метою діяльності Агентства є розширення можливостей системи захисту прав людини в Україні, сприяння зміцненню системи притулку, роботи з біженцями та шукачами притулку, транскордонної співпраці та координації діяльності інституцій з питань регіонального розвитку та захисту прав людини щодо ефективного впровадження спільних програм та проектів регіонального, державного та міжнародного значення.

Основні напрямки діяльності КАПЛ “Вестед”:

- **Громадська приймальня** (правова допомога для таких груп населення: малозабезпечені, мігранти, шукачі притулку, біженці; місцеві НУО; жертви корупції). Ця діяльність дозволяє попередньо діагностувати ситуацію у сфері прав людини.
- **Клінічна правнича освіта** (сприяння навчанню студентів-юристів навикам роботи з клієнтами, а також по темі захисту прав людини).
- **Ініціативи з розвитку місцевої демократії** (ініціювання впровадження інструментів участі громадян у місцевому самоврядуванні; просвіта виборчих процедур; активізація і підтримка місцевих ініціатив; впровадження доброго управління; реалізація моніторингових кампаній та кампаній громадського представництва).

Адреса: вул. 8 Березня, 46, оф. 125, м. Ужгород, 88009

Телефон: (0312) 619661

Факс: (0312) 619661

Електронна пошта: vested@tes.org.ua

Веб-сайт: www.kaplvested.info